

HLEDÁNÍ CESTY Z EKOLOGICKÉ KRIZE

SWAZEK I.

An aerial photograph showing a large industrial facility on the left with multiple smokestacks emitting thick white and grey plumes of smoke into the sky. In the foreground, a body of water is heavily polluted with dark, thick oil or chemical spills. To the right, a multi-lane highway is completely gridlocked with hundreds of cars and trucks, illustrating the environmental and social costs of industrialization and consumerism.

PŘÍSPĚVKY PRO DEBATU O TOM,
PROČ JÍT PROTI STÁTU A KAPITALISMU

**Vydalo nakladatelství Subverze
v únoru 2020**

**subverze.noblogs.org
subverze@riseup.net**

**Překlady textů převzaty z webů
Asociace Alerta a projektu Proletarchiv**

**asociacealerta.noblogs.org
proletarchiv.yolasite.com**

HLEDÁNÍ CESTY Z EKOLOGICKÉ KRIZE

PŘÍSPĚVKY PRO DEBATU O TOM,
PROČ JÍT PROTI STÁTU A KAPITALISMU

SVAZEK I.

SLOVO ÚVODEM

Čím dál více lidí si začíná uvědomovat, že se svět dostal do ekologické krize, která může v důsledku vést až k zániku lidské existence na planetě Zemi. Je skvělé, že se mnozí probouzí z apatického spánku a hledají cesty jak z toho stavu ven. Samotné to však nestačí k tomu, aby se situace změnila. Vidět problémy, totiž ještě nutně neznamená, znát i cesty vedoucí k řešení. A tak můžeme být svědky mnoha environmentálních iniciativ, které si to mašírují do slepých ulic, ale tváří se jakoby směřovaly k odvrácení krize.

Nežřídkou jde o reakční hnutí, která problémy nahlíží optikou střední třídy. Ta si chce zachovat svá privilegia, proto se raději uchyluje k moralistickému apelu na změnu individuálních konzumních zvyků, než aby rozvíjela praktickou kritiku kapitalistických vztahů. Takové lidi pak můžeme vidět, jak chudé obyvatele poučují o tom, že by si měli kupovat předražené bioprodukty z „férového obchodu“, ale sami nechtějí aktivně odporovat korporacím a vládám, které ekosystémy plundrují v ohromném rozsahu.

Někteří z těch, kteří si vytyčili za cíl blokovat provoz těch nejdestruktivnějších sektorů průmyslu – jako je třeba uhelná energetika – zase zapomínají, že tržní logika kapitalismu povede k ekologické nerovnováze dokonce i tehdy, když fosilní paliva nahradí jiné alternativy. Jako by snad ani nechtěli vidět, že udržitelnost není pouhou otázkou volby technologických nástrojů a zdrojů, ale také toho v jakých sociálních, produkčních a politických vztazích jich je užíváno.

Jiné iniciativy zase apelují na politiky a podnikatele, aby zachránili tento svět, jako by to snad nebyli právě oni, kdo se nejvíce podílí na jeho destrukci. Jiní pak inklinují k mizantropii a potrhým návrhům na extrémní redukci populace, aniž by pochopili, že stávající systém díky svému principu „růst nebo zemřít“, vždy bude produkovat ekologické krize, bez ohledu na to kolik lidí bude planetu obývat.

Ukazuje se, že samotná masová mobilizace proti ekologické krizi nestačí k jejímu rozřešení. Mnozí totiž mají zalíbení v návrzích, které nepřinášejí řešení, nebo prosazují to, co je samo součástí problému – různé varianty zeleného kapitalismu či primitivismu a jiné nebezpečné potrhlosti. Proto vychází tento sborník textů rozdělený do třech svazků, který se snaží přispět k překonání ohromného ideologické-

ho zmatku, kterým jsou prostoupena environmentální hnutí. Texty možná nepřináší nic, co by již nebylo předtím řečeno. Jenže, dokud se situace výrazně nemění, bude nezbytné znovu a znovu opakovat, že dostat se z ekologické krize, znamená jít cestou boje proti státům a kapitalistickému systému.

Tato publikace je zamýšlena jako materiál pro diskuzi. Sdílej jí a diskutuj o ní. Můžeš také napsat svůj názor Nakladatelství Subverze. Bude ti odpovězeno.

nakladatelství Subverze, únor 2020

VAZEK II. OBSAHUJE: PRÁCE, KLIMA, KAPITÁL – ČÁSTI 1, 2, 3, 4

Karmína

VAZEK III. OBSAHUJE: ÚVOD DO SOCIÁLNÍ EKOLOGIE

Janet Biehl

TEZE O SOCIÁLNÍ A HLUBINNÉ EKOLOGII

Janet Biehl

CO JE ŠPATNÉHO NA CIVILIZACI?

Anarchist Federation

ZELENÁ POLITIKA

Anarchist Federation

KLIMATICKÝ AKTIVISMUS JAKO PSYCHOTERAPIE?

Tomáš Lubor

VZPOURA PROTI ZKÁZE: RECENZE

Lukáš Borl

CO JE SOCIÁLNÍ EKOLOGIE

Murray Bookchin

To, co skutečně definuje sociální ekologii jako ekologii “sociální”, je její rozpoznání často přehlíženého faktu, že totiž téměř všechny současné ekologické problémy vychází z hluboce zakořeněných problémů sociálních. A naopak, současné ekologické problémy nemohou být dostatečně pochopeny, tím méně vyřešeny, bez rozhodného vypořádání se současnými společenskými problémy. Jedná se, kromě jiných, o konflikty ekonomické, etnické, kulturní a genderové, které jsou jádrem nejvážnějších ekologických výkyvů, kterých jsme dnes svědky, samozřejmě kromě těch způsobených ekologickými katastrofami.

Jestli se tento přístup zdá být příliš sociologicky zaměřený, zvláště pak těm ochráncům přírody, kteří zaměřují řešení ekologických problémů s ochranou pralesů, divoké zvěře nebo ještě častěji s “Gaiou” a “Jednotností” života na Zemi, mohlo by k jejich vystřízlivění pomoci uvědomění faktů. Obrovská ropná skvrna v Průlivu prince Williama, jejímž původcem byl tanker firmy Exxon, pokračující odlesňování sekvojových porostů firmou Maxtam či plánovaný hydroelektrický projekt, jehož výsledkem by bylo zaplavení rozsáhlých lesů v oblasti Quebecu – to je jen několik příkladů, které by nám měly připomenout, že rozhodující bitva o ekologickou budoucnost naší planety bude svedena na sociálním poli.

Aby bylo možno oddělit ekologické problémy od sociálních, je nutno rozložit původce krize životního prostředí na prvočinitele. Způsob, jakým spolu lidské bytosti komunikují v rámci společenského uspořádání, je klíčem k rozpoznání ekologické krize. Jestliže se nám nepodaří rozpoznat podstatu tohoto problému, zcela jistě neuvídíme, že je způsoben hierarchickou mentalitou a třídním uspořádáním, které, skrz naskrz prostupuje společností a vytváří ideu lidské nadvlády nad přírodou.

Jestliže si neuvědomíme, že současná tržní společnost, postavená na imperativu “rozvíjej se nebo zemři”, je neosobním, samostatně pracujícím mechanismem, budeme z ekologické krize falešně obviňovat samotnou technologii a populační růst. Budeme nadále ignorovat zásadní příčiny krize: obchod za účelem zisku a expanzi průmyslu. Zanedlouho budeme mít tendenci zaměřovat se pouze na symptomy sociální patologie, ne však na sociální patologii samotnou, a naše úsilí se zaměří k dosažení omezených cílů, jejichž konečný výsledek bude však spíše kosmetický než progresivní.

Vyvstávají otázky, zda se sociální ekologie dostatečně zabývá i lidskou spiritualitou. Na to odpovídám, že součástí první z moderních ekologických teorií byl požadavek zásadní změny duchovních hodnot. Taková změna by znamenala rozsáhlou transformaci převládající lidské mentality na mentalitu doplňování, na základě které bychom naši roli v přírodě chápali jako podpůrnou, tvůrčí a oddanou jiným než výhradně lidským formám života. V sociální ekologii je přírodní spiritualita založena na schopnosti ocenit evoluci přírody ve všech aspektech její plodnosti a rozmanitosti.

Sociální ekologie se nikdy nevyhýbala tomu, zmínit potřebu radikální změny myšlení ve svém boji za změnu společnosti. Již v roce 1964 končilo první veřejné prohlášení jejích zastánců tímto požadavkem: *“Ta část lidského myšlení, která dnes vytváří rozdíl mezi lidskými a jinými formami života podle hierarchie svrchovanosti a podřízenosti, dá průchod pohledu, který se zabývá rozmanitostí v ekologickém slova smyslu, to znamená na základě etiky doplňování.”*⁽¹⁾ Podle ní by se lidské bytosti doplňovaly s ostatními živými bytostmi a sledovaly by společný cíl, tj. vytvoření bohatší, kreativnější a rozvinutější společnosti. Jejich role by však nebyla “dominantní”, ale spíše rolí podpůrného faktoru. Ačkoliv tato myšlenka, svého času vyřčená mezi požadavky za obnovení spirituality světa přírody, prostupuje celou myšlenku sociální ekologie, neměla by být zaměňována za teologii, která povznáší “duševno” nad reálný svět přírody nebo která se ho snaží v přírodě za každou cenu vyhledat. Spiritualita popisovaná sociální ekologií je naturalistická, ne panteistická.

Upřednostňování jakékoliv formy spirituality před sociálními faktory, které ničí všechny její podoby, pokládá vážnou otázku o schopnosti člověka uchopit realitu. V době, kdy trh jako slepý sociální mechanismus mění povrch planety na poušť, pokrývá úrodná pole betonem, otravuje vzduch i vodu a vytváří radikální klimatické a atmosférické změny, již nemůžeme ignorovat působení hierarchické třídní společnosti na přírodu. Musíme se důsledně zabývat faktem, že ekonomický rozvoj, genderová nerovnost a etnická dominance (o zájmech korporací, byrokratů a státu ani nemluvě) mají daleko větší vliv na určování budoucnosti přírodního světa, než jakékoliv formy spirituální regenerace. Tyto formy nadvlády musí být konfrontovány společnou akcí a aktivními sociálními hnutími, která jsou obeznámena se sociálními zdroji ekologické krize, ne však formou spotřeby a investic, kterými se často sama řadí do kolonky “zelený kapitalismus”. Žijeme ve vysoce integrované společnosti, která je příliš nedočkavá, aby našla nové oblasti komerčního využití a přidala záplavu ekologických frází do svých reklamních letáků.

SPOLEČNOST A PŘÍRODA

Začněme vysvětlením, co vlastně myslíme termíny “příroda” a “společnost”. Mezi mnoha definicemi přírody, které byly za dlouhou dobu vyřčeny, existuje jedna, která je těžko uchopitelná, protože vyžaduje zvláštní způsob myšlení – takový, který se

nesrovnává s tím, co běžně nazýváme “lineární myšlení”. Toto “nelineární myšlení” je spíše vývojové než analytické, v techničtější terminologii dialektické spíše než instrumentální. Podle tohoto myšlení je příroda více než překrásným pohledem z vrcholků hor či obrázkem na barevné pohlednici. Takovéto výjevy a znázornění “nelidské” části přírody jsou statické a nepohyblivé. Naši pozornost může například upoutat plachtění jestřába, skok jelena či plíživý pohyb kojota. Čeho jsme v takovém okamžiku opravdu svědky, je kinetika fyzického pohybu, zachycená v dílčím obraze zdánlivě statické scény. Díky ní věříme ve věčnost jednotlivých momentů v přírodě. Jestliže si dáme tu práci a podíváme se na přírodu jinak než jako na lákavou scénérii, začneme ji vnímat jako plodný, dramatický, bohatý a stále se vyvíjející fenomén. Chtěl bych definovat přírodu jako vyvíjející se proces a jako “totalitu” v rámci tohoto rozvoje. Ta určuje rozvoj od anorganického k organickému, od nerozlišeného a relativně omezeného světa jednobuněčných organismů ke společenství mnohobuněčných živočichů, vybavených nejdříve jednoduchými, později složitějšími a komplexnějšími nervovými systémy, dávajícími jim možnost volby. Horkokrevnost dává navíc živočichům úžasnou schopnost přizpůsobit se i těm nejnáročnějším klimatickým podmínkám.

Obrovské drama přírody je v každém ohledu beroucí dech a budí v nás úžas. Rostoucí subjektivita, přizpůsobivost a rozvíjející se diferenciací činí organismus přizpůsobivějším novému životnímu prostředí a skýtá mu možnost lepšího vybavení pro život, díky kterému může přeměnit své prostředí podle vlastních potřeb. Někdo by mohl začít spekulovat, že samotná potencialita hmoty (nikdy nekončící interakce atomů, která dává vzniknout novým chemickým kombinacím, produkujícím ještě komplexnější molekuly, aminokyseliny, proteiny a v příhodném prostředí i základní životní formy) je neodmyslitelnou součástí přírody. Někdo by také mohl říci, že “boj o přežití”, či, použijeme-li Darwinův termín, “o přežití nejsilnějších”, dostatečně vysvětluje, proč jsou více přizpůsobivější bytosti schopny lépe se vyrovnat se změnami prostředí než nepřizpůsobivější. Nehledě na tyto spekulace, pravdou zůstává, že toto evoluční drama opravdu proběhlo a je nesmazatelně vryto do miliony let starých zkamenělin. Pochopení přírody jako nekončící evoluce a ne jako statické scénérie má zásadní důsledky, etické i biologické, pro ekologicky smýšlející lidi. Lidé ztělesňují, alespoň potenciálně, atributy vývoje přírody, který je umisťuje do svého kontextu. Nejsou “*přírodními vetřelci*”, abychom použili frázi Neila Everndena, ani “*mutanty*”, kteří se díky své schopnosti vyrábět nástroje “*nedokáží smířit s žádným ekosystémem*”.⁽²⁾

Nejsou ani “inteligentními blechami”, jak tvrdí teroristé bojující ve znamení Gaiy, kteří věří, že Země-Gaia je jedním komplexním žijícím organismem. Tyto neobhájitelné rozpory mezi lidstvem a evolucí jsou stejně povrchní jako misantropní. Lidé jsou velmi inteligentní a sebevědomí primáti, kteří se neodchýlili, naopak dlouhou evolucí vyvinuli z obratlovců a savců. Jsou výsledkem důležitého vývoje k inteligenci, sebeobranným reflexům, vůli, úvaze a schopnosti vyjadřování v mlu-

veném jazyce či gestech.

Lidské bytosti nejsou součástí přírodního kontinua o nic méně než jejich předkové – primáti či savci. Popisovat je jako vetřelce, kteří nemají v přírodním vývoji původ ani místo, nebo na ně pohlížet jako na škůdce, kteří parazitují na vyvinuté planetě stejně jako blechy na psech či kočkách, je špatnou myšlenkou, ne jen ekologickou chybou. Bez jakékoliv známky vývoje, jak je to velmi časté u etiků, odděluje toto myšlení člověka od přírody. V případě, kdy je příroda romanticky označována za “divočinu” a je viděna jako opravdovější než výsledky lidské činnosti, se stává ohraňovanou doménou, ve které nemá lidská schopnost předvídavosti, inovace a kreativity žádné místo. Pravdou však je, že lidé jsou nejen součástí přírody, ale také výsledkem dlouhodobého procesu její evoluce. Jejich na první pohled “nepřírodní” aktivity, jako například rozvoj vědy a techniky, vytváření přizpůsobivých sociálních institucí, vysoce symbolických způsobů komunikace, estetického vnímání či stavba vesnic a měst, by nebyly možné bez rozsáhlé skupiny faktorů, které se vyvíjely během dlouhé doby, ať již jde o zvětšování kapacity mozku či bipedální chůzi, která osvobodila ruce pro výrobu nástrojů a nošení potravy. Lidský prvek je rozšířením evoluce přírody, která trvala mnoho milionů let. Pečlivější starost o potomky, spolupráce, přeměna instinktivního chování na chování racionální, to vše jsou spíše znaky lidské. Rozdíl ve vývoji těchto znaků u lidí a u ostatních živočichů je ten, že u lidí dosahuje stupně integrace, tedy kultury. Viděno institucionálně – vznik tlup, rodin, kmenů, hierarchie, ekonomických tříd a nakonec států, které u jiných živočichů v přírodě nenajdeme, pokud nepovažujeme například geneticky modulované chování hmyzu za “sociální”. Vznik a rozvoj lidské společnosti vrhá světlo na instinktivní způsob chování, pokračující proces “klestění” terénu pro potenciální chování racionální.

Lidské bytosti zůstanou vždy zakořeněny v historii své evoluce, kterou můžeme nazývat tzv. první přirozeností, a během svého života vytvářejí specificky lidské sociální prostředí, které nazýváme druhou přirozeností. Vyškrtnutí této druhé přirozenosti, vytvořené lidmi, jako takové z kontextu přírody nebo její minimalizace, je ignorancí kreativity přírodní evoluce a jednostranným pohledem. Jestliže je “opravdová” evoluce ztělesněna pouze bytostmi jako jsou medvěd grizzly, vlk či velryba, tedy pouze zvířaty, která lidé považují za příjemná a poměrně inteligentní, pak jsou lidé od přírody odtrženi. V momentě, kdy jsou lidé viděni jako vetřelci a paraziti, jsou vlastně odstaveni na vedlejší kolej a nemohou se účastnit vývoje subjektivity a flexibility, která je součástí přírodního vývoje. Vehementnější zastánci vytrhávání lidských bytostí z přírodního kontextu je vidí jako existující nezávisle na přírodní evoluci. Ostatní se jednoduše vyhýbají problému postavení lidí v rámci přírodní evoluce tím, že je staví naroveň s hmyzem. V tomto “buď/anebo” stylu myšlení, tj. že buď je sociální odděleno od organického, nebo nešetrně redukováno pouze na organické, čehož výsledkem je nevysvětlitelný dualismus jako jeden extrém nebo naivní redukcionismus jako extrém druhý. Dualistic-

cké pojetí se svým kvazi-teologickým předpokladem, že svět byl stvořen pro lidskou potřebu, je zastřešeno termínem antropocentrismus, zatímco redukcionistické pojetí, s téměř nesmyslným předpokladem “biocentrické demokracie”, termínem “biocentrismus”. Oddělení lidského faktoru od přírody odhaluje neschopnost myslet organicky a pojmout fenomén evoluce vývojově. Není snad nutno dodávat, že jestliže nejsme schopni pojímat přírodu jinak, než jako “hezkou na pohled”, nemohlo by toto výhradně metaforické a poetické pojetí přírody nahradit systematické přemýšlení o ní. Pokud však pojmem přírodu jako historický fenomén, jako vývojový proces, který dosahuje dalšího a dalšího vývojového stupně, urážíme ji pojetím tohoto procesu jako čistě procesuálního. Vyžadujeme takový způsob myšlení, který rozpozná, že to, “co je”, (ve smyslu, že to můžeme na vlastní oči spatřit), se vždy vyvíjí v “to, co není”, které je zapojeno do kontinuálního procesu sebeorganizace, ve kterém minulost a současnost, viděny jako rozmanité, avšak sdílené kontinuum, dávají vzniknout novému potenciálu pro budoucnost – stále výraznějšího stupně celistvosti. Díky tomuto faktu mohou být příroda i člověk součástmi evolučního kontinua a vývoj člověka může být umístěn do kontextu přírody, a to bez naivních předpokladů, že jeden z nich je “nadřazený” nebo “byl stvořen” pro toho druhého.

Ze stejného důvodu by při procesuálním, dialektickém a organickém způsobu myšlení vznikl problém s vysvětlením vyčlenění sociálního z biologického, druhé přirozenosti z první. V dnešní době se zdá být módním trendem zabývat se ekologicky významnými sociálními otázkami úřednický. Jsou vytvořeny kolonky staré paradigma a nové paradigma, jako bychom se zabývali dluhem a ziskem. Nelibivé termíny jako např. centralizace jsou umístěny do kolonky staré paradigma, zatímco přijatelnější termíny, jako třeba decentralizace do kolonky nové paradigma. Výsledkem toho je vznik sloganů postavených na základě předpokladu “absolutního dobra nebo absolutního zla”. To se může zdát krásné na pohled a pro člověka lehce pochopitelné, chybí zde však podnět k hlubšímu zamyšlení nad problematikou. K opravdovému rozpoznání a schopnosti podat vysvětlení sociálních otázek však musíme vědět, jak odvodit jednu myšlenku z druhé a všechny společně pak z celkového vývoje. Co vlastně myslíme pojmem decentralizace a jaký má v lidské historii vztah k centralizaci? Znovu připomínám: procesuální myšlení se musí zabývat procesuální realitou, aby se ubíralo správným směrem, praktickým i teoretickým, aby mohlo úspěšně řešit ekologické problémy. Zdá se, že sociální ekologie stojí ve své snaze o prosazení organického a rozvojového myšlení, které by mohlo pomoci tyto problémy vyřešit, osamoceně.

Sociální ekologie se snaží dokázat, že společnost a příroda jsou evolucí spojeny v jeden celek, který se skládá ze dvou součástí: biologické a “lidské” přírody. Tyto dva faktory sdílí jeden evoluční potenciál k dosažení větší flexibility a subjektivity. Druhá přirozenost je stav, kdy lidé jako přizpůsobiví a velmi inteligentní primáti obydí přírodní prostředí. Jinak řečeno, lidé si vytvářejí prostředí, které nejvíce vy-

hovuje jejich založení. V tomto ohledu není druhá přirozenost odlišná od prostředí, které si každý živočich vytváří v závislosti na svých schopnostech a na které se zároveň adaptuje. To se děje v závislosti na eko-komunitě, ve které žije. Velmi zjednodušeně by se dalo říci, že lidé v podstatě nedělají nic, co by se lišilo od boje za přežití u jiných živočichů.

Změny prostředí, které lidé vytvářejí, se ovšem výrazně liší od těch, které vytvářejí ostatní živočichové. Lidé se ke svému prostředí chovají s nezanedbatelnou technickou předvídavostí. Lidské kultury jsou vzdělané, mají bohaté zkušenosti, spolupracují spolu, ale v určitém momentě svého vývoje mohou stanout proti sobě v konfliktu mezi skupinami, třídami, národnostmi, či státy. Ostatní živočichové žijí převážně v ekologických uskupeních, jejich chování je řízeno především instinkty a podmíněnými reflexy. Lidské společnosti jsou stmeleny institucemi, které se však během času radikálně mění. Společenstva ostatních živočichů závisí na své soudržnosti a daných, často geneticky podmíněných životních rytmech. Lidská společenstva jsou zčásti řízena ideologickými faktory a často se díky těmto faktorům od základu mění.

Z toho důvodu lidé, vzniklí z organického procesu evoluce, iniciují pouhou silou své podstaty a touhou přežít, sociální evoluci, která zahrnuje především jejich vlastní organický vývoj. Zůstávají dlužni přirozené inteligenci, schopnosti komunikace, organizace, institucionalizace a poměrně velkému prostoru pro instinktivní chování, přetvářejí lidé své životní prostředí stejně jako ostatní živočichové k tomu účelu, aby mohly vyniknout jejich biologické vlastnosti. Právě jejich biologická výbava jim dnes umožňuje zapojit se do sociálního vývoje. Není tak docela pravdou, že se lidské chování principiálně liší od chování zvířat nebo že lidé "dědí" problematické ekologické chování. Spíše je pravdou, že sociální vývoj, kterým vystupují ze své biologické podstaty, se často stane problematickým pro jiné živočichy a pro ně samotné. Vznik těchto problémů, ideologie, které vytvářejí, rozsah, v jakém zasahují do přírodní evoluce nebo ji narušují a způsobují tak škody planetě, je srdcem moderní ekologické krize. Druhá přirozenost, která zdaleka nenaplnuje lidský potenciál, je prosévána rozpory, antagonismy a střety zájmů, které narušují unikátní lidskou vývojovou kapacitu. Nesou v sobě jak nebezpečí rozpadu biosféry, tak, při dalším vývoji směrem k ekologické společnosti, i kapacitu potřebnou ke vzniku zcela nového ekologického uspořádání.

SOCIÁLNÍ HIERARCHIE A DOMINANCE

Jak je tedy možné, že se sociální skupiny, třídy a jiné kulturní fenomény mohly vyčlenit z biologických uskupení? Máme důvod se domnívat, že když se biologické faktory jako linearita, genderové rozvrstvení a věkové rozdíly pomalu institucionalizovaly, jejich sociální aspekt byl poměrně rovnostářský. Později si však vyžádaly hierarchické a ještě později vykořisťovatelské třídní uspořádání. Linearita a

pokrevní svazky jistě v pravěku tvořily základ rodiny. A nejen to. Později sdružily rodiny do tlup, kmenů a rodů, které skrze mezikmenové svazky vytvořily nejstarší společenský horizont našich předků. Více než u ostatních savců, samotný fakt reprodukce a mateřské péče stmelil lidi dohromady a vytvořil silný pocit sounáležitosti a skupinové solidarity. Muži, ženy i děti se stali součástí poměrně stabilního rodinného uspořádání, založeného na vzájemném respektu.

Ti jedinci, kteří nebyli součástí tlupy, rodu či kmene, byli pokládáni za cizince a podivíny a jako takoví byli buď vřele uvítáni a pohoštěni nebo uvrženi do otroctví a následně zabiti. Jaké chování existovalo, bylo dáno souborem nepsaných zákonů, které byly pravděpodobně děděny odnepaměti. To, co dnes nazýváme morálkou, pravděpodobně vzniklo přijetím takovýchto zákonů celou komunitou. Etické chování, jak ho známe dnes, se objevuje až s příchodem klasických starověkých civilizací. Krok od slepého dodržování zvyklostí k život určující morálce a konečně i k racionální etice je záležitostí vzniku měst a rozvoje urbanismu. Až humanismus, který se oddělil od biologické podstaty krevních svazků, začal uznávat "podivíny" všeho druhu a formuloval společnost jako společnou existenci lidských bytostí spíše, než jako uzavřený etnický a folklorní celek, komunitu obyvatel spíše, než příbuzných.

V původním sociálně tvárném světě, který stále musíme objevovat, byla většina lidských biologických vlastností přetransformována z přísně naturalistických na sociální. Ve vyvíjejících se společenských skupinách, které vznikaly v dobách nejstarších obyvatel planety, udávala neznalost psaného jazyka vyšší společenský statut starším jedincům, protože to byli právě oni, kdo byli nositeli tradičních znalostí jednotlivých skupin a příbuzenských vztahů a kdo ukládal nepřekročitelná tabu. Věřilo se, že oni jsou jediní, kdo znají způsob přežití, který musí dodržovat staří i mladí jedinci. Genderová rozvrstvenost byla pomalu přetvářena na sociální uspořádání, dnes známé jako patriarchát. Ženy vytvořily samostatnou skupinu se specifickým zaměřením (sběr, péče o děti), vlastní víru a hodnotový systém, zatímco muži vytvářeli skupiny lovecké a válečnické, také s vlastními vzorci chování, zvyky a ideologií.

Ze všeho, co víme o sociální adaptaci biologických faktorů příbuzenství, věku a genderu, nemáme důvod pochybovat, že lidé žili v rovnoprávné společnosti. Všechny zúčastněné skupiny se navzájem podporovaly, aby společně vytvořily relativně stabilní celek. Nikdo se nesnažil sám sebe privilegiovat, ani neovládal ostatní v běžných záležitostech. Avšak v průběhu doby, kdy se biologická podstata, typická pro každou lidskou skupinu, přetvořila na sociální instituci, se tyto instituce samy přetvářely a dosahovaly různých stupňů pokročilosti, až vyústily v hierarchické struktury, založené na příkazech a poslušnosti. Hovořím zde o historickém trendu, který nebyl předurčen žádnou nadpřirozenou silou či náboženstvím, trendu, který často nepřekročil vývojový stupeň domorodých či preliterárních společností. Nej-

sme však schopni říci, jakým směrem by se společnost vyvíjela, kdyby ženské hodnoty, spojené s přírodou a péčí, převážily nad mužskými, definovanými kořistnictvím a agresivitou.

Ve svých počátcích nenesla hierarchie pravděpodobně takové ostré znaky, které získala během historického vývoje. Stařešinové nebyli v počátcích gerontokracie jen slepě uctíváni pro svou moudrost, byli zároveň mladými členy kmene milováni a jejich chování bylo často napodobováno. Můžeme počítat s přibývajícím přísností a ostrostí stařešinů v pozdějších gerontokraciích, když budeme předpokládat, že s ubývajícím silami a přibývajícím závislostí na dobrodiní komunity se u nich projevila touha po vlastnictví majetku jako zaopatření pro případ nouze spíše než u kteréhokoliv jiného člena komunity. V každém případě fakt, že gerontokracie byly nejstaršími formami hierarchické společnosti, bezpečně dokazují kmeny australských domorodců, kmeny východní Afriky a indiánské kmeny obou amerických kontinentů. Antropolog P. Radin dodává, že “ i ve sběračských společnostech měli jedinci starší 50ti let mnoho specifických privilegií a velký podíl moci, přičemž privilegia nemusela být nutně v zájmu celého kmene”.⁽³⁾ Mnoho kmenových rad po celém světě bylo radami starších, institucemi, které nikdy zcela nevymizely, i když byly často nahrazeny radami válečníků a královstvími, což potvrzuje i přetrvání slova “stařešina” až do dnešní doby. Patricentrita, společenské uspořádání, ve kterém mužské principy, instituce a vzorce chování převažují nad ženskými, pravděpodobně následovala hned po gerontokracii. Tento přechod však nemusel být tak drastický, jak by se mohlo zdát, alespoň v preliterárních a raných domorodých společnostech spíše domáckého charakteru, kde byl centrem života domov a rodina, tedy doména ženská. Zde se nejednalo o tzv. “mužův dům”, který je znám z kmenových společenstev. Mužská vláda na sebe bere tvrdou a donucovací formu patriarchátu, společenského uspořádání, v němž má nejstarší muž právo rozhodovat o životě a smrti každého člena společnosti. Ženy jsou hlavním terčem projevů patriarchovy nadvlády. Synům, stejně jako dcerám, je přikazováno jak se chovat, za koho se oženit/vdát a v případě neposlušnosti mohou být na rozkaz patriarchy zabiti.

Vzrůstající populace, pustošící tlupy cizinců, jejichž migrace mohou být provázeny suchem a neúrodou nebo jinými nepříhodnými podmínkami a vendety všeho druhu jsou běžnými příčinami nenávisti a války, které vytváří novou veřejnou sféru, koexistující se sférou ženskou, tu však velmi rychle odsouvá do ústraní. S počátkem využití pluhu taženého dobyt看kem začíná muž nabourávat zemědělskou a zahradnickou sféru ženy, která používá pouze jednoduchou rycí hůl, jejíž ekonomická dominance ve skupině je tak ukončena. Válečnické skupiny a kmeny završují mužskou nadvládu až na stupeň vytvoření nového hospodářského a kulturního uspořádání. Mužská nadvláda se stává extrémně výraznou a předznamenává svět řízený mužskými elitami, které nevládnou pouze ženám, ale i ostatním mužům.

Proč hierarchie vzniká, je jasné: věková nerovnost, vzrůstající populace, přírodní katastrofy, technologické změny, které staví do popředí mužskou aktivitu lovu a péče o zvířata před ženskou zemědělskou aktivitu, růst veřejné společnosti, šíření válek. Vše slouží k vyvýšení mužské zodpovědnosti nad ženskou. Marxističtí teoretici vyčleňují ze společnosti technologické výhody, aby jimi vysvětlili vznik elity a vykořisťování vládnoucí třídou. To však nevysvětluje fakt, že se v mnoha společnostech, které žily v hojnosti a dostatku, tento model elity nevyvinul. Že jsou tyto podmínky nutné ke vzniku elit a tříd, je jasné, Aristoteles to poznamenal již před dvěma tisíci lety. Stojí za zmínku, že hierarchická nadvláda, jakkoliv omezující, nesmí být zaměňována s třídním vykořisťováním. Hierarchická dominance se často projevuje ve vztahu muže a ženy, manžela a manželky, mládí a stáří. V kmenových společnostech, kde převážná část autority připadá náčelníkovi, který je však spíše rádcem než vládcem, si tento musí získat uznání komunity jednáním s ní a v případě znelíbení se ho komunita může jednoduše ignorovat nebo sesadit. Mnoho náčelníků si získává prestiž, nutnou k podpoření své autority, rozdáváním darů, často ze svého osobního vlastnictví. Respekt velkého procenta náčelníků nebyl získán diktováním podmínek, či projevem síly a násilnostmi, ale jejich velkou štedrostí.

Třídy sledují jiné linie. Zde bývá moc získána většinou hromaděním majetku, ne jeho rozdáváním, vláda je zajištěna psychickým či fyzickým nátlakem, ne přesvědčováním a zárukou autority je stát. Fakt, že je hierarchie ukotvenější než třída, může být vysvětlen například tím, že ženám bylo vládnuto po tisíciletí a bez výrazných změn i v třídních společnostech. Ze stejného důvodu neexistuje záruka, že zrušením tříd a odstraněním ekonomického vykořisťování padnou i vyvinuté hierarchie a systémy založené na nadvládě.

Ve společnostech bez hierarchického uspořádání, dokonce však i v některých hierarchických, je lidské chování řízeno základními zvyklostmi a nepsanými zákony. Nejdůležitější roli hrál v těchto zákonech právo *“neredukovatelného minima”* (abychom citovali Radinovo vyjádření)⁽⁴⁾, podle kterého má každý člen komunity právo na svůj podíl majetku nezávisle na množství vykonané práce. Odepření jídla, přístřeší a základních životních potřeb z důvodu slabosti či lehkovážného chování by bylo viděno jako upírání práva na život. To fungovalo i ve společnostech, kde zdroje a materiály potřebné pro celou skupinu byly v soukromém vlastnictví: věci, které nebyly využity jednou skupinou, mohly být v případě potřeby využity skupinou druhou. Nevyužitá půda, sad, dokonce i nástroje a zbraně, pokud byly ponechány bez povšimnutí, mohl v případě potřeby využít jakýkoliv člen komunity. Vzájemná pomoc, velmi sociální chování zaručovaly rozdělení práce a sdílení předmětů, takže jedinec či rodina mohli očekávat od komunity pomoc, pokud by se od nich odvrátilo štěstí. Tyto nepsané zákony se zakořenily tak hluboko do společnosti, že dlouho přežily dobu úpadku hierarchie a její nahrazení třídní společností.

MYŠLENKA OVLÁDNUTÍ PŘÍRODY

Příroda ve smyslu přírodního prostředí, ze kterého člověk čerpá předměty nutné k přežití, často nemá význam pro preliterární národy. Ty, ponořeny do přírody jako do “vesmíru” svých životů, jí nepřikládaly žádný specifický význam, přestože pořádaly animistické rituály a chápaly svět kolem sebe jako osu života a sami sobě přisuzovaly vlastnosti jiných živočichů. Není snadné najít slova, která by vyjadřovala pojetí přírody domorodými lidmi, pokud v jejich jazycích vůbec taková slova existují.

Se vzestupem hierarchie a lidské nadvlády se už plodiny nepěstují v přesvědčení, že příroda je svět existující sám o sobě, ale že jde o hierarchickou organizaci, která může být ovládnuta. Studium magie to jasně potvrzuje. Staré formy magie neviděly přírodu jako samostatný svět. Jejich vize byla taková, že šaman, ve spojení s “velkým duchem”, může zajistit úrodu či úspěšnost lovu. Později se magie stává instrumentální modlitbou lovce. Jestliže mohou být nejstarší formy magie považovány za nehierarchické a rovnostářské, pak pozdější formy animismu nesou znaky více či méně hierarchického pohledu na přírodu a zatím latentní, touhu ji ovládnout.

Musíme zdůraznit, že myšlenka ovládnutí přírody vychází z ovládání člověka člověkem a z uspořádání přírody do tzv. “řetězce života” (nehybné koncepce, která nemá vztah k teorii evoluce života k pokročilejším formám subjektivity a přizpůsobivosti). Biblické vnuknutí, které Adamovi a Noemu přikázalo vládnout nad vším živým, bylo především výrazem sociálního rozdělení. Představa o ovládnutí přírody může být překonána pouze vytvořením společnosti bez třídního a hierarchického uspořádání, které nutí lidstvo k poslušnosti v soukromém i veřejném životě. Tyto hodnoty a snahy vymizí, pokud jim nebude dán statut objektivní instituce, způsobu, jakým spolu lidé komunikují, který se projevuje v realitě každodenního života péčí o děti počínaje a prací a zábavou konče. Dokud budeme žít ve společnostech postavených na hierarchii a ekonomických třídách, nikdy se nezbavíme nadvlády, jakkoliv se ji budeme snažit zamlžit rituály, zaklínadly, eko-teologiemi a přijetím způsobu života, který je zdánlivě v souladu s přírodou.

Myšlenka ovládnutí přírody má historii tak dlouhou, jako samotná hierarchie. Již v 7000 let starém mezopotamském Eposu o Gilgamešovi poráží hrdina ve své touze po nesmrtelnosti bohy setnutím jejich posvátných stromů. Odysea je cestopisem řeckého válečníka, spíše mazaného než heroického, který úspěšně potírá pohanská božstva, která helénistický svět zdědil po svých předcích. To, že elitářské společnosti zdevastovaly velkou část středozezemí a horských oblastí Číny, nám poskytuje dostatečný důkaz toho, že hierarchické společnosti začaly s plundrováním a přeměnou planety již dávno před vznikem moderní vědy, “lineární” racionality a průmyslové společnosti, které jako původce jmenuje moderní ekologické hnutí.

Sociální ekologie odmítá ignorovat fakt, že škody, které elitářská společnost způsobila přírodnímu světu, se více než rovnají těm, které způsobila lidstvu. Nepřehlíží ani fakt, že osud člověka kráčí ruku v ruce s osudem zbytku živého světa.

Zákon neredukovatelného minima, právo na přežití pro každého a vzájemná pomoc nemohou být ignorovány, jakkoliv znepríjemňující se mohou tyto problémy způsobené lidskou “druhou přirozeností” zdát. Tyto nepsané zákony jsou součástí celého historického vývoje a téměř explosivně se projevily v povstáních, od revolt ve starověkém Sumeru až do současnosti. Mnoho u nich požadovalo obnovení pečovatelských a komunitních hodnot, které se ocitly pod tlakem elitářského a třídního systému. I přes armády, potulující se válečnými krajinami, výběrcí daní, kteří ničili prosté vesnické obyvatele a každodenní ponižování, kterému byli vystaveni dělníci od svých dohlížitelů, však život komuny a jeho hodnoty těmto tlakům odolávaly a mnohé z nich se udržely. Orientálním despotům ani feudálním pánům se je nikdy nepodařilo vymazat ze životů vesnických obyvatel či obyvatel měst s nezávislou řemeslnou výrobou. Ve starověkém Řecku, náboženství založená na přísnosti a upjatosti, především však na racionální filozofii, která odmítala zatížení myšlení a politického života extravagantními požadavky, směřujícími ke snížení potřeb a omezení lidské chtivosti po hmotném majetku. Sloužily ke zpomalení tempa technického rozvoje až do bodu, kde by se nová tvář technické výroby citlivě integrovala do vyvážené společnosti. Středověké trhy byly skromnou, většinou lokální záležitostí, v rámci které cechy přísně kontrolovaly ceny, konkurenci a kvalitu zboží vyráběného svými členy.

EXPANDUJ NEBO ZEMŘI !

Ale stejně tak jako hierarchická a třídní uspořádání směřovala k získání vlastní hybné energie a proniknutí celou společností, tak i trh začal žít vlastním životem a rozšířil svůj dosah i mimo ohraničená území do vnitrozemí rozsáhlých kontinentů. Výměnný obchod upustil od svého původního účelu zajišťovat skromné potřeby zničením omezení zavedených cechů nebo morálními a náboženskými restrikcemi. Nejen že ukládal vysoké nároky technice rozvíjejícího se trhu, ale stal se také tvůrcem zcela nepotřebných potřeb a dal nesmírný podnět rozvoji spotřeby a technologie. Nejdříve v severní Itálii a evropských nížinách, později, ještě efektivnější, v Anglii, kde během 17. a 18. století výroba výhradně za účelem prodeje a zisku, rychle odstranila všechny kulturní a sociální bariéry, které bránily rozvoji trhu.

Koncem 18. a počátkem 19. století začala nová průmyslová třída se systémem továren a předsevzetím neomezené rozpínavosti dobývat celý svět a nakonec prostoupila i většinu aspektů osobního života. Na rozdíl od feudální šlechty, která milovala svá sídla, neměla buržoazie žádný domov kromě trhu a bankovního sejfu. Jako třídě se jí podařilo přeměnit většinu světa na “města” továren. Podnikatelé antického a středověkého světa investovali nahromaděné jmění do půdy a žili spo-

kojeně jako nižší venkovská šlechta. Na straně druhé průmysloví kapitalisté moderního světa přivedli na svět ostře konkurenční trh, který nejvýše hodnotil průmyslovou expanzi a obchodní moc, která z ní vyplývala, a který fungoval tak, jako by růst byl jediným cílem sám o sobě.

V sociální ekologii je klíčovým poznání, že růst průmyslu není výsledkem samotné změny kulturního náhledu, tím méně pak vlivu racionální vědy na společnost. Nejvíce vychází z přísně objektivních faktorů, rozvířených expanzí samotného trhu, faktorů, které odporují morálnímu přesvědčení a snahám a etickému myšlení. Vedle úzkého spojení mezi kapitalistickým a technickým rozvojem, je kromě nelidské konkurence, která ho definuje, nejpřiléhavějším imperativem kapitalistického pojetí trhu potřeba růstu a vyhnutí se smrti v rukou krutého rivala. Klíč k naplnění tohoto zákona života a přežití je expanze a větší zisk, který by mohl být investován do další expanze. Rozvoj, našimi předky dříve definován jako víra v evoluci lidské vzájemnosti a spolupráce, je nyní definována jen ekonomickým růstem.

Snaha a dobré záměry mnoha ekologických teoretiků redukovat ekologickou krizi na kulturní spíše než sociální problém se může stát zatemňující. Podnikatel/ka může být jakkoliv ekologicky uvědomělý/á, faktem však zůstává, že jeho/její přežití na ekonomickém trhu vylučuje smysluplnou ekologickou orientaci. Zahrnutí ekologických praktik a myšlení do svého programu staví podnikatele do opozice a oni musí čelit obrovskému znevýhodnění tváří v tvář konkurenci, především takové, která postrádá jakékoliv ekologické myšlení a vyrábí za nejnižší ceny za účelem dosažení co nejvyššího zisku pro svou další průmyslovou expanzi.

Ekologická hnutí a ideologie pouze moralizují a vykládají o zkaženosti naší anti-ekologické společnosti vyzývají ke změně v osobním životě a přístupu, jejich požadavky však neobsahují tolik důležitou společenskou změnu. Korporace jsou dnes školeny v umění, jak dobře prezentovat své ekologické image. Například firma Mercedes-Benz ve svém dvoustránkovém letáku, ozdobeném paleolitickou malbou bizona, píše: *“...musíme pracovat na tom, abychom vytvořili udržitelný rozvoj, který by péči o životní prostředí zahrnoval do výroby nových produktů”*.⁽⁵⁾ Takovéto klamavé zprávy jsou běžné například v Německu, jednom z nejhorších znečišťovatelů přírody v západní Evropě. Tento způsob sebeprosazující reklamy je běžný také v USA, kde hlavní znečišťovatelé životního prostředí tisknou letáky, podle kterých je pro ně *“Každý den dnem Země!”*.

Politika, kterou prosazuje sociální ekologie, netvrdí, že morální a duchovní změny ve společnosti jsou zbytečné, ale že struktura moderního kapitalismu je nemorální a odporuje všem morálním zásadám. Moderní trh má vlastní směrnice, které se neohlíží na toho, kdo řídí auto s jeho produkty. Směr, kterým se ubírá, nezávisí na etických faktorech, ale na nesmyslných zákonech – zásobuj a vymáhej, rozvíjej se nebo zemři, sněz nebo budeš sněden. Jeho ustálená rčení jako např. *“byznys je byz-*

nys” nám na rovinu říkají, že etické, náboženské, psychologické a emocionální faktory nemají v neosobním světě výroby, zisku a rozvoje žádné místo. Je velmi zavádějící domněnkou, že můžeme zbavit tento materialistický, mechanický svět jeho objektivistického charakteru, že můžeme změnit jeho tvrdá pravidla spíše, než se jej pokusit transformovat.

Společnost, jejíž motto je “Expanduj nebo zemři!”, má nutně ničivý ekologický dopad. V podmínkách imperativu růstu, který je výsledkem tržní konkurence, by znamenalo málo nebo vůbec nic, kdyby byla dnešní populace zredukována na pouhý svůj zlomek. Pokud musí podnikatelé expandovat, aby přežili, potud budou média, která živí bezmyšlenkovitou spotřebu, mobilizovat ke zvýšení nákupu zboží bez ohledu na jeho potřebnost. Pak by bylo podle veřejného mínění nepostradatelné vlastnit dva nebo tři exempláře od každého spotřebiče, automobilu, elektrického přístroje, atd., i když jeden by byl více než dostačující. Navíc bude armáda nadále vyžadovat nové, účinnější smrtící zbraně, od kterých bude každoročně požadovat nejnovější model.

Ani “lehké” technologie, produkováné tímto druhem trhu, se neubrání tomu, aby byly využity k ničivým kapitalistickým cílům. Před dvěma sty lety byly britské lesy rozsekány na palivo pro kovářny sekerami, které se výrazně nezměnily od doby bronzové, a obyčejné plachetnice vozily zboží do všech koutů světa nejméně do 19. století. Dnes je velká část USA “očistěna” od svých lesů, panenské přírody, úrodné půdy a původních obyvatel, a to nástroji, které znal renesanční člověk ještě před příchodem průmyslové revoluce. Moderní technika jen urychlila proces, který byl zpomalen na konci středověku. Tento proces však sám o sobě planetu nezdevastoval. Umožnil pouze vznik fenoménu – stále se rozvíjejícího a expandujícího tržního systému, který má své kořeny v jedné z nejzákladnějších společenských přeměn v historii: zařazení hierarchie do systému distribuce založeném na výměně, ne na doplňování se a vzájemné pomoci.

EKOLOGICKÁ SPOLEČNOST

Sociální ekologie nepožaduje pouhou regeneraci morálky, ale hlavně, a to především, společenskou rekonstrukci, založenou na ekologických zásadách. Poukazuje na to, že pouhý požadavek etičnosti po současných mocenských silách, ztělesněných slepou tržní mocí a konkurencí, by byl marný. Sám o sobě navíc zatemňuje mocensky založené vztahy zdáním, že ekologické společnosti se dá dosáhnout změnou přístupu či náhradou za kvazi-teologii.

I když si je vědoma nutnosti společenské změny, hledá sociální ekologie způsob, jak napravit zneužití přírody, které lidstvo způsobilo svým přístupem k strukturálním a subjektivním zdrojům jako k možnosti ovládnutí přírody. To znamená, že protestuje proti systému dominance jako celku, a snaží se eliminovat hierarchickou a

třídní konstrukci společnosti, která se vnutila lidstvu a definovala vztah člověka a přírody. Proklamuje etiku vzájemnosti a podpory, podle které je role člověka, jako potencionálně nejuvědomělejšího produktu evoluce, v integraci do biosféry podpůrná. Člověk má navíc morální zodpovědnost kreativní existence v rámci přírodní evoluce. Sociální ekologie popírá nutnost ztělesnění svých idejí a hodnot vzájemnosti pomocí hmatatelných sociálních institucí, které by daly působivý význam jejímu cíli celistvosti a působení člověka jako uvědomělého zmocněnce morálky v souhře ostatních živočišných druhů.

V tomto sociálním uspořádání by byl majetek sdílen rovným dílem a v nejlepším případě by náležel komunitě jako celku, ne výrobcům ("dělníkům") ani majitelům ("kapitalistům"). V ekologické společnosti, složené ze společenstva komun, by majetek nenáležel ani soukromým vlastníkům, ani státu. Sovětský svaz dal vzniknout arogantní byrokracii syndikalistické vize světa sdružených továren, řízeného dělníky, což ovšem nemohlo vyústit v nic jiného, než v novou formu dělnické byrokracie. Z hlediska sociální ekologie by byly majetkové "zájmy" zobecněny, ne znovuuspořádány do dalších konfliktních a nezvladatelných forem. Byly by samostatné, ne zestátněné či privatizované. Dělníci, zemědělci, profesionálové a ostatní by spravovali společný majetek jako občané, ne jako členové nějaké sociální či povolání skupiny. Je bez diskuse, že střídání práce, kdy občan pracuje jak v průmyslu, tak i v zemědělství a profesionál pracuje zároveň manuálně by umožnilo vzestup takovým profesionálům, pro které je společný zájem a veřejný prospěch neoddělitelný od osobního a politické od sociálního.

Tato krůček po krůčku probíhající reorganizace samospráv, jejich uspořádání do rozsáhlých propojených sítí, které utvoří opozici státu, transformace republikánských zastánců na občany, kteří se účastní přímé demokracie, to vše může trvat velmi dlouhou dobu. Ale v konečném důsledku mohou oni sami potenciálně eliminovat vládu člověka nad člověkem a řešit ty ekologické problémy, jejichž rostoucí závažnost ohrožuje existenci biosféry, která umožňuje život pokročilým formám života. Ignorovat potřebu těchto radikálních a zásadních změn by znamenalo dovolit ekologickým problémům rozšířit se až do té míry, kdy by se již staly neřešitelnými. Ignorance jejich vlivu na biosféru nebo nutnosti se jimi zabývat by byla zaručeným receptem na katastrofu, zárukou, že neekologická společnost, která ve většině světa převažuje, by slepě uvrhla životní prostředí do záhuby.

POZNÁMKY:

(1) Murray Bookchin, *Ecology and Revolutionary Thought*, (Ekologie a revoluční myšlení), původně vydáno v ekoanarchistickém časopise *New Directions in Libertarian Thought* (září, 1964), a později vydáno spolu se všemi mými hlavními esey ze šedesátých let v knize *Post-Scarcity Anarchism* (Berkeley: Ramparts Press, 1972; znovuvydáno v Montrealu: Black Rose Books, 1977). Vyjádření "etiky doplňování" je z knihy *The Ecology of Freedom* (Ekologie svobody) (San Francisco: Cheshire Books, 1982; upravené vydání v Montrealu: Black Rose Books, 1991)

(2) Neil Evernden, *The Natural Alien* (Přírodní vetřelec), (Toronto: University of Toronto Press, 1986), str. 109.

(3) Paul Radin, *The World of Primitive Man* (Svět primitivního člověka) (New York: Grove Press, 1960), str. 211.

(4) – Citováno v Alan Wolfe, "Up from Humanism," v *The American Prospect* (zima 1991), str. 125.

(5) – *Viz Der Spiegel* (16. září, 1991), str. 144-45.

POPULAČNÍ MÝTUS

Murray Bookchin

"Populační problém" žije jako Fénix, přinejmenším každou generaci a někdy i každou dekádu povstává ze svého popela. Jeho proroctví jsou obvykle totožná a spočívají zejména z tvrzení, že "dosud nevídané" masy lidí zalidňují Zemi a "požírají" její zdroje jako hejno sarančat.

Během průmyslové revoluce zformuloval ustrašený anglický velebníček Thomas Malthus svůj známý "populační zákon", který nás ujišťuje o tom, že zatímco potravinové zdroje rostou pouze aritmetickou řadou, počet obyvatel expanduje geometricky. Malthus v podstatě tvrdil, že "rovnováhy" mezi počtem obyvatel a zdroji obživy můžeme dosáhnout jen s pomocí válek, hladomorů a nemocí. Malthus nezamýšlel svým názorem podpořit rozvoj blahobytu, jeho teorie byla pouze bezcenným ospravedlněním nelidské bídě, do které uvrhli masu anglického lidu půdu skupující aristokraté a vykořisťující "industrialisté". Malthus zůstal věrný soudobé atmosféře účelové morálky a stavěl se proti pokusům o zmírnění chudoby, protože prodlužování života chudých lidí by zdvihlo stavidla bránící "populačního růstu".

Malthusův "zákon" se stal součástí darwinovské evoluční teorie a vynořil se i v biologii ve formě "sociálního darwinismu". Tato teorie, která byla o generaci později vášnivě diskutována ve Spojených státech i v Anglii, ve svých důsledcích redukuje společnost na "džungli", ve které zákon "přežití silnějšího" opravňoval k úmyslnému plundrování světa bohatými, či oněmi "silnějšími", zatímco třída námezdně pracujících, bezzemci a "divoši" z třetího světa byli odsouzeni k životu v bídě, patrně proto, že byli "neschopni" přežít. Arogance bankéřů, průmyslníků a kolonialistů ve Zlatém věku monopolů na přelomu století, kteří do sebe cpali opulentní jídla, zatímco z ulic západních měst byla pravidelně odstraňována těla těch, kteří zemřeli hladem - to vše svědčilo o existenci krutého třídního systému, který vzýval "přirozené právo", aby ospravedlnil blahobyt nepočetné skupiny těch, kteří vládli a hlad, pociťovaný masami ovládaných.

Sotva o generaci později dostalo malthusiánství jasně rasistický charakter. Na počátku dvacátých let, kdy ve Spojených státech bujel rasismus namířený proti "snědým" lidem jako Italům, Židům a obyvatelům Východní Evropy, vedla koncepce "biologické méněcennosti" k jasně diskriminačním přistěhovaleckým zá-

konům, upřednostňujícím "nordické Evropany" na úkor "podlidí". Malthusiánství, které dostalo předponu neo, aby se stalo modernějším, touto legislativou zcela prostupovalo. Populace Spojených států měla být "kontrolována" a americká "kulturní" (rozuměj: rasová) čistota měla být zachráněna, ať již před "Žlutým nebezpečím" z Asie, nebo "Snědým nebezpečím", pocházejícím z latinské a semitské oblasti.

Nacismus ani nemusel vynalézat svoji rasistickou představu urostlého "Árijce", obklíčeného snědými "podlidmi", zvláště pak Židy. Hitler viděl sám sebe jako zachránce "nordické kultury" před "židovskými pověrami", jak se barvitě vyjádřil jeden soudobý velice známý arizonský spisovatel, což je "kulturní" otázka zamotaná fašistickou sociobiologií. Z Hitlerova "nordického" pohledu byla Evropa "přelidněna" a kontinentální etnické skupiny měly být "vyselektovány" na rasovém základě. Odtud pramení osvětimské plynové komory a krematoria, popravní komanda jdoucí ve stopách německé armády v Rusku v létě 1941 a systematické mechanizované vyvraždění milionů lidí v rozpětí pouhých třech nebo čtyřech let.

FÉNIX OPĚT POVSTÁVÁ

Mohli bychom si pomyslet, že Druhá světová válka a ohavné tradice, ze kterých vyšla, vyvolala rozvinutí hlubšího smyslu pro humanitu a citlivější přístup k životu - ať již lidskému, či nikoli.

Soudě podle způsobu, jakým se "populační problém" znovu vynořil na povrch, zdá se, že jsme odlidštěni měrou dosud nevídanou. Ještě než utichly dozvuky světové války, už jsme mohli na konci 40. let opět slyšet "neomalthusiány", tentokrát jak hovoří na téma používání nově vyvinutých pesticidů pro vyhlazení malárie a antibiotik k zastavení smrtících infekcí z třetího světa. Dokonce i významní biologové jako William Vogt se zapojili do hry se svými knihami a články, útočícími na moderní medicínu za to, že zachraňuje lidské životy a předvíдали hladomory v Británii mezi léty 1948 a 1978 a bezprostředně hrozící hladomor v Německu a Japonsku. Debatu, občas dosti nechutnou, přehlušila korejská válka a značně optimistická Eisenhowerova éra, po které následovala bouřlivá šedesátá léta se svým poselstvím idealismu, společensky prospěšných aktivit, pokud chcete, tak i "humanismu". Již před koncem dekády se však neomalthusiánství znovu objevilo na scéně, tentokrát ve formě pochmurně vyznívajících knih, varujících před "populační bombou" a obhajujících "etikou triád", ve které národy, doporučené pro poskytnutí pomoci ze strany Spojených států, byly ty, které se po vypuknutí studené války neočekávaně ocitly v americkém táboře, bez ohledu na svůj index přírůstku obyvatelstva.

Pokud se na předpovědi mnoha neomalthusiánů zadíváme z odstupu dvaceti let, mohou se nám zdát až bláznivě pošetilé. Byli jsme varováni, často i prostřednictvím

masových médií, že například v osmdesátých letech již bude nutné stavět umělé ostrovy, abychom měli kam umístit rostoucí kontinentální populace. S naprostou jistotou nám říkali, že zásoby ropy budou vyčerpány již na konci tohoto století. Planeta bude zmítána válkami mezi hladovějícími zeměmi a každý národ se bude snažit vyrabovat ukryté potravinové zdroje svých sousedů. Ke všeobecné úlevě tato "debata" ustala na konci sedmdesátých let, ale vrátila se znovu v plné kráse v biologickém slovníku ekologie. Z pohledu na předchozí historii a zveličené "předpovědi", se dnes diskuse nese v poklidnějším duchu, ale v některých ohledech je ještě podivnější. Nemuseli jsme proměnit naše oceány na stavební pozemky a ani nám nedošly zásoby potravin, ropy, surovinových zdrojů ... i neomalthusiánských proroků.. Osvojujeme si ale zcela jistě špatné myšlenkové návyky a jsme stále více ohlupováni novým druhem religiozity, která se k nám vkrádá pod názvem "spiritualita" v novém druhu pohanství a primitivismu.

Začínáme především myslet více kvantitativně, než kvalitativně a ponechme stranou všechny řeči o "celosti", "jedinosti" a "vzájemné provázanosti". Například se dozvídáme, že "populační problém" je pouze "záležitost matematiky", jak napsal jeden stoupenec nulového populačního přírůstku a nesmírně komplexní záležitost přibývání a ubývání populace je omezena na pouhou hru s čísly, něco podobného fluktuaci indexu newyorské burzy. Lidské bytosti, proměněné v čísla, se pak stávají jakýmsi obtížným hmyzem a jejich počet se prostě porovnává se zásobami potravin. Tento přístup je dnes konvenční. Sociální výzkumy, odlišující se od voodoo ekologie, která se dnes skrývá pod pojmem "hlubinná ekologie", odhalují, že lidé jsou vysoce společenské bytosti a ne pouze určitý druh savců. Jejich jednání je hluboce podmíněno sociálním statutem, podle které přísluší k určitému genderu, stupni hierarchie, společenské třídě, tradiční etnické skupině, komunitě, historické éře, nebo nejrůznějším ideologiím. Lidé rovněž mohou využívat mocné technologie, zdroje surovin, vědu a přirozeně osvojenou schopnost koncepčního myšlení, poskytující jim flexibilitu, kterou se vyznačuje jen několik málo (pokud vůbec nějakých) dalších živých tvorů, ani nemluvě o vyvíjejících se institucích a schopnosti systematické skupinové spolupráce. Nic tedy není iluzornější, než redukovat problém na matematickou záležitost. Špatný intelektuální návyk promýšlet problémy demografie a dokonce i materiálních zdrojů lineárním, asociálním a nehistorickým způsobem, se objevuje ve všech ekologických problémech, zcela zřetelně díky neomalthusiánům a "biocentrismu", který považuje lidi za rovnocenné s ostatními formami života.

Zadruhé, pokud se omezíme na studium nejrůznějších grafů a statistických tabulek, neomalthusiánství nám zmrazí realitu v přítomném okamžiku. Jeho číselné extrapolace nevytvářejí nějakou novou skutečnost, ale pouze statistiku po statistice rozšiřují to, co je v podstatě staré a dané. Malthusiáni jsou "futuristé" pouze v tom nejméně pravděpodobném slova smyslu a už v žádném případě to nejsou "utopisté". Učí nás, abychom přijali společnost, její hodnoty a způsoby lidského chování

přesně takové jaké jsou a nikoli jaké by měly nebo mohly být. Tento myšlenkový pokus na uvaluje tyranii statutu quo a zbavuje nás jakékoli možnosti přemýšlet o radikální změně světového uspořádání. Setkal jsem se jen s několika málo knihami a články od neomalthusiánů, které se ptají, jestli vůbec máme žít v nějakém druhu peněžní ekonomiky a státním systému, nebo jestli má být naše chování orientováno na zisk. Existuje nadbytek knih a článků, vysvětlujících, jak se "snadno a rychle" stát "morálně odpovědným" bankéřem, podnikatelem, statkářem, "vývojovým pracovníkem", či dokonce pokud vím obchodníkem se zbraněmi. Jen velice zřídka se diskutuje o tom, jestli by neměl být opuštěn celý kapitalistický systém, ať již korporativní na Západě, či byrokratický na Východě, pokud máme dosáhnout ekologické společnosti. Idiotský slogan Earth First *"Zpátky do pleistocénu!"* může přitáhnout tisíce lidí, ale jen málo z těch, kteří jsou ovlivněni neomalthusiánskými myšlenkami, se přidá k heslu levicových zelených *"Směrem k ekologické společnosti!"*

V neposlední řadě je neomalthusiánství maximálně zaostalé v promýšlení důsledků svých požadavků. Pokud se dnes vcelku oprávněně stará o registraci obětí AIDS, jaké by ale mělo totalitní důsledky vytvoření Úřadu pro kontrolu populace, jak nějací přihlouplí zastánci nulového populačního růstu navrhovali na konci sedmdesátých let? Představte si, jaké důsledky by vyplynuly z rozšíření státních pravomocí i na oblast reprodukce! Zůstaly by po rozšíření státní autority i na nejintimnější lidské vztahy vůbec uchráněny nějaké oblasti osobního života? V určité formě byly ale právě takové požadavky vzneseny neomalthusiány na podkladě názorů, které jsou i pod úrovní intelektu abstraktního průměrného Američana.

SOCIÁLNÍ PŘÍČINY HLADU

Zmíněná matematická mentalita, která nebere ohledy na sociální kontext demografie, je neuvěřitelně krátkozraká. Jakmile bez jakékoli reflexe či kritiky přijmeme za danou skutečnost, že žijeme v kapitalistické společnosti založené na principu "ekonomický růst nebo smrt", ve které je akumulace kapitálu zákonem ekonomického přežití a soutěž je motor "pokroku", pak veškeré výroky o populaci ztrácí jakýkoli smysl. Biosféra bude stejně v důsledku zničena, ať již na planetě bude žít pět miliard nebo jen padesát milionů lidí. Firmy, bratrovražedně soupeřící na volném trhu, musí předstihnout v produkci jedna druhou, pokud chtějí přežít. Musí plundrovat půdu, kácet pralesy, vybíjet divoká zvířata, znečišťovat vzduch a vodu nikoli proto, že jejich úmysly jsou nevyhnutelně špatné - i když většinou jsou a odtud pramení absurdita spiritualistického intelektuálního dopingu, do kterého je v současnosti ponořena většina Američanů - ale proto, že musí jednoduše přežít. Pouze radikální přestrukturování celé společnosti, včetně jejích anti-ekologických stránek, může odstranit tento donucovací společenský systém - nikoli rituály, jóga, nebo terapeutická sezení, hodnotná asi jako některé jejich praktiky, včetně "zlepšování" naší schopnosti vydělávat peníze a "řídit" druhé lidi.

Nejprapodivnějším rysem neomalthusiánství je rozsah, v jakém nás aktivně odra-
zuje od zkoumání sociálních příčin ekologických problémů a dokonce i to, jakou
měrou z nich spíše viní jejich hladové oběti, než ty, kteří utrpení těchto lidí způ-
sobili. Pokud je tedy v Africe hladomor a "populační problém", na vině jsou oby-
čejní lidé, kteří si dovolují mít příliš mnoho dětí, nebo chtějí žít příliš dlouho - což je
argument, jaký před téměř dvěma staletími používal Malthus ve vztahu k anglické
chudině. Tento způsob pohledu nejen ospravedlňuje existenci privilegií, ale odlid-
štuje člověka a degraduje neomalthusiány snad ještě více než oběti zmíněných
privilegií.

Řečeno upřímně - neomalthusiáni často lžou. Pokud se na problém populace a po-
travinových zásob podíváme i z hlediska pouhých čísel, dostaneme se do divokého
kolotoče, který popírá neomalthusiánské předpovědi nejen z minulé dekády, ale
i z doby před jednou generací. Typické neomalthusiánské výstřednosti, jako určo-
vání "míry spotřeby na hlavu" oceli, ropy, papíru, chemikálií a tak podobně, jako
například vypočítávání průměrné tělesné váhy příslušníka určitého národa, takže
každý muž, žena i dítě údajně "konzumují" výsledný průměr, nám dává zcela
falešný obrázek a slouží jen jako pouhá zástěrka pro zatajení existence vládnoucí
třídy. Ocel použitá na stavbu válečné lodi, benzín určený k pohonu tanku, nebo
papír pokrytý reklamou, může jen těžko vypovídat o tom, kolik toho lidé spotřebují.
Spíše se jedná o materiály spotřebované všemi Pentagony tohoto světa, které udr-
žují ekonomiku fungující podle hesla "růst nebo smrt" a mohu dodat, že se jedná
o zboží, jehož účelem je destrukce a které má být samo zničeno. Příval podobných
"dat", kterými nás zaplavují neomalthusiánští autoři, je horší než chybný, je přímo
zločinný. To samé se týká obřích hypermarketů, zkonstruovaných proto, aby do nás
vtloukly své toxické "konzumní" zboží a k nim vedoucích nákladných dálnic.
Ignorovat skutečnost, že jsme oběťmi komplexního a naprosto totálního společ-
enského uspořádání, které ovládá hrstka lidí a jen podobná hrstka před ním může
někam utéci, znamená obrazně řečeno hodit přes palubu politické názory oby-
čejných lidí, jejichž "potřeby" samozřejmě mohou za každé "katastrofální" narušení
naší vlastní ekologické katastrofy. S ohledem na množství existujících demogra-
fických dat, jsou názory mnoha neomalthusiány podobně zavádějící. Na Západě,
zvláště v zemích, jako je Německo, o kterém na konci 40. let neomalthusiáni tvrdili,
že jeho populace bude expandovat zcela v nepoměru ke zdrojům potravin, se
porodnost snížila pod úroveň úmrtnosti. To samé platí i o Dánsku, Rakousku, Ma-
ďarsku a dokonce i o Evropě obecně, včetně katolické Itálie a Irska, kde bychom
tradičně očekávali existenci početných rodin. Tradice, které způsobily vznik roz-
sáhlých, většinou mužských rodin, s jejichž pomocí je vysvětlován vysoký přírůstek
počtu obyvatel v Indii a Číně, nejsou tedy neotřesitelné. Spojené státy, o kterých
hysteričtí neomalthusiáni před dvěma generacemi tvrdili, že budou muset začít
budovat oceánské rafty, se přiblížily nulovému populačnímu růstu a nyní se možná
dostaly až pod něj.

Rovněž není pravda, že by zásoby potravin výrazněji zaostávaly za růstem počtu obyvatel. Od roku 1975 stoupla produkce obilovin o 12% a nedávno tak umožnila, aby například i Bangladéš drasticky omezil jejich import. Západoasijské trhy jsou zaplaveny čínskou kukuřicí. Dokonce i "vyprahlá" Saúdská Arábie rozprodává své akumulované zásoby pšenice a ve Finsku mají farmáři takové nadbytky, že z ní vyrábí krmivo pro kožешinovou zvěř a lepidlo. Takzvaný "nejhorší možný případ", Indie, mezi léty 1950 a 1984 ztrojnásobila svoji produkci obilovin. Její současný největší problém nespočívá v populačním přírůstku, ale v dopravě obilí z bohatých oblastí do chudých, což v minulosti způsobilo nejen hladomor.

Přestože Lester R. Brown z Worldwatch Institute rozděluje svět na *"země, ve kterých je populační přírůstek nízký, nebo dokonce žádný a životní podmínky se zlepšují a země, kde je populační přírůstek strmý a životní podmínky je zhoršují, nebo se k tomu bezprostředně schyluje,"* neplatí tedy výslednice, že na vině zhoršování životních podmínek je populační růst. K tomuto závěru dojdeme, když se podíváme na Brownova vlastní data a další prameny. Do jaké míry je propast mezi populačním růstem a špatnými životními podmínkami například v Bangladéši, Indii a Pakistánu způsobena strukturou pozemkové držby? V Jižní Asii nevlastní 30 milionů zemědělských rodin vůbec žádnou půdu, nebo jen velmi skromný díl, což představuje 40% usedlostí na celém kontinentu. Podobné závěry vyplývají z dat, týkajících se Afriky a v katastrofální míře rovněž i Jižní Ameriky. Vlastnictví zemědělské půdy je nyní ve Třetím světě tak neskutečně nerovnoměrně nakloněné ve prospěch komerčního farmaření a hrstky elitních latifundistů, že již není možné hovořit o "populačním problému" bez toho, abychom situaci dali do souvislosti i s třídním a sociálním problémem.

Rozmotat klubko hrozivých problémů, spojujících hlad se strukturami pozemkové držby, by vydalo na několik tlustých svazků, a to ani nemluvě o souvislostech zlepšování životních podmínek se snižující se křivkou populačního růstu, technologie s potravinářskou výrobou, křehkosti tradičních rodinných vztahů s potřebou žen plně rozvinout své osobnosti, vnitřních občanských válek (často financovaných západními imperialisty) s hladomory a role Světové banky a Mezinárodního měnového fondu se způsoby pěstování plodin. Teprve nedávno se lidé na Západě dostali k pouhým náznakům informací, jakou roli obě instituce sehrály ve vyvolání strašného hladomoru v Sudánu tím, že donutily zemi, aby nahradila pěstování potravinářských plodin v úrodných oblastech pěstováním bavlny.

ČÁST II.

V období před 70. léty dvacátého století spočívalo malthusiánství ve všech možných formách na jedině, statisticky ověřitelné formulce - že počet obyvatel expanduje geometricky, zatímco zásoby potravin rostou pouze aritmetickou řadou. Anti-malthusiáni ho mohli odmítnout pomocí reálných dat. Argumentace mezi malthu-

siány a jejich oponenty tak byla založena na empirických studiích a racionálním zkoumání nárůstu počtu lidských bytostí (i přes neschopnost malthusiánů vzít do úvahy sociální faktory, které mohou buď urychlit, či zpomalit sociální růst). Antimalthusiáni mohli empiricky zjistit kvantitu potravin, které máme k dispozici a přistoupit k praktickým krokům směrem k navýšení dodávek a produkce potravin mohla být chápána v pojmech technologického pokroku zvyšujícího produktivitu. Mohla být objevena a dána do užívání nová půda vhodná pro zemědělství, často s minimálními škodlivými dopady. Krátce řečeno: argumenty pro a proti malthusiánství se pohybují v oblasti racionální diskuse a mohla být případně ověřena jejich pravdivost či nepravdivost.

Dnes se situace podle všeho radikálně mění. V éře agresivního iracionalismu a mysticismu, se předchozí empiricky dosažené výsledky stávají čím dál více nepodstatnými. Osmdesátá léta byla svědkem zrození New Age a dokonce i mystického malthusiánství, které nepoužívá racionalitu už ani k tomu, aby ospravedlnilo svoji vlastní amorálnost a netečnost k lidskému utrpení. Vztah mezi populací a zásobami potravin je naprosto zmystifikován. Právě zde lží hlavní problém současných diskusí o demografii.

Často se tento názor dostává na povrch jako "zbožné" soucítění s lidským utrpením, které může být vymýceno v pravděpodobně "přelidněných" oblastech pomocí anti-koncepce. Je to pohled stejně tak upřímný jako naivní. Vzato do důsledků, stává se ale přede hrou k ještě horšímu demografickému přístupu, stavícímu se za to, aby populaci, pomalu se propadající do chronického hladomoru, bylo zabráněno se dostat z nejhoršího a následně přetížít plně obsazený "záchranný člun" lidstva.

BIOCENTRISMUS A MALTHUSIÁNSTVÍ NEW AGE

Pokud se předchozí diskuse na téma populace nesly v duchu racionální rozpravy, současná plejáda malthusiánů má sklon nás mystifikovat ohledně vztahu mezi počtem obyvatel a dostupností potravin. Na lidské bytosti je často pohlíženo jako na "rakovinu" biosféry, původce ekologické katastrofy a celoplanetární destrukce. Země je naopak zbožštěna do postavy všeobjímající Gaii. Ta je obdařena mystickou "vůlí" a nadpřirozenými silami, stojícími proti sociálně abstraktnímu "lidstvu", zbavenému jakéhokoli genderu, třídní příslušnosti, národnosti, nebo sociálního statusu. "Gaia" pak může na toto "naše" sociálně nediferencované "my" seslat odplatu ve formě hladomoru, války a také jedné z posledních novinek v malthusiánském repertoáru pomsty - epidemii AIDS. Tato koncepce je něco více než nesmyslná, je totálně iracionální.

Zakotvení v tomto mystickém rámci, eko-mystičtí malthusiáni postosmašedesátníci, mají sklon zredukovat lidské neštěstí a jeho sociální příčiny na tuto ekoteistickou apokalypsu. Tradiční malthusiánské matematické hry ustupují z cesty

dramatu ve stylu morálky New Age, ve kterém jsou sociální příčiny hladu překryty nedefinovanými nadpřirozenými příčinami. Vše toto se děje ve jménu náboženské verze ekologie - ironicky takové, která je zakotvena k otevřeně antropomorfnímu zosobnění Země jako božské bytosti.

Malthusiánství a většina z jeho pozdějších verzí v podstatě tvrdilo, že lidé se nekontrolovatelně množí jako křečci, až se dostanou na "přirozené hranice", vytvořené konkrétním množstvím dostupných potravin. "Biocentrta" přinesla nový trik - biocentrická koncepce, že lidé mají "vnitřní hodnotu" jako ostatní živí tvorové, znamená podání si ruky s malthusiánstvím. Pokud tedy dojdeme až na ony "přirozené hranice", Gaia pronese "svým" silným hlasem zaklínadlo, že hladovění a smrt musí trvat až do chvíle, kdy bude populace zredukována na "únosnou míru" pro daný region.

Tím, že redukuje potřebu existence sociálních věd na pouhou biologickou zaslepenost, nám biocentrické ztotožnění "vnitřní hodnoty" lidí a ostatních živých tvorů upírá specifickou roli, kterou může koncepční myšlení, morální hodnoty, kultura, ekonomické vztahy, technologie a politické instituce sehrát v definování "únosné míry" osídlení planety na jedné straně a na straně druhé v ovlivňování lidského chování ve všech jeho formách. Socioekonomické faktory jsou se šokující hloupostí znovu odsunuty stranou a jejich místo zaujímá tvrdý biologismus, přirovnávající "vnitřní hodnotu" lidí ke křečkům - nebo, pokud použijeme výběrové kusy z biocentrického arzenálu - k vlkům, medvědům grizzly, pumám a tak podobně.

Z takového jednodimenzionálního myšlení plynou dva důležité závěry. První spočívá v rovnocennosti lidí se zvířaty v duchu jejich "vnitřní hodnoty". Pokud jsou ale lidé na tom co se týče "vnitřní hodnoty" stejně jako křečci, je přinejmenším morálně ospravedlnitelná jejich předčasná smrt. Ta může být dokonce i v rámci "kosmického" běhu věcí biologicky užitečná, což znamená, že Gaia bude šťastná půjde dál svoji cestou. Kontrola počtu obyvatel může zajít dále, než jen k návodům na používání antikoncepce - až k úmyslné lhostejnosti, umožňující "udržitelnou" míru hladomoru, vítající masové vymírání lidí. K takové situaci došlo v Evropě během příšerného irského bramborového hladomoru ve 40. letech minulého století, kdy vymřely v řadě případů celé rodiny v neposlední řadě i díky malthusiánským argumentům proti "zasahování" do "přirozeného řádu věcí."

Ještě se uvidí, jestli biocentrické mystické srovnávání lidí a křečků vydláždí cestu k nové Osvětimi. Byly však důrazně vysloveny morální důvody pro, ponechání milionů lidí smrti hladem, což je arogantně obhajováno ve jménu "ekologie".

Druhým závěrem, vyplývajícím z biocentrického mysticismu, je pokus odmítnout lidské zásahy do přírody jako takové. Mezi mnoha biocentristy panuje otevřená shoda v přesvědčení, že role člověka v přirozeném světě je ve své podstatě destruk-

tivní a "Gaia sama dobře ví, co má dělat." Pomocí této mystické koncepce "vědoucí" Gaii, mající vlastní nadlidskou osobnost, bychom mohli snadno ospravedlnit nedávné zemětřesení, které zabilo desítky tisíc Arménů, jako "odpověď Gaii" na přelidnění.

Není proto překvapivé, že vybrané zelené skupiny, které učinily z biocentrismu ústřední bod své filosofie, směřují k pasivnímu mysticismu. Heideggerova bezmyšlenkovitá "otevřenost bytí", Spinozův fatalismus a nejrůznější asijské teologie, nás zvou, abychom spočinuli v tupé útěše - to vše se stalo natolik módním, že ekologické záležitosti jsou podbarvovány mysticismem. Zmítáme se tak v uzavřeném myšlenkovém světě, ve kterém je lidská činnost podřízena silám, pocházejícím z nadpřirozena povětšinou mytické povahy. Výsledkem je skutečnost, že naše činy přestávají mít jakoukoli souvislost s konkrétními sociálními podmínkami.

Právě ve chvíli, kdy potřebujeme nejvyšší možnou soudržnost myšlení a racionálního pohledu na věc, abychom vyřešili obrovské ekologické problémy, ohrožující samu stabilitu planety, chce se po nás, abychom se pokořili před naprosto záhadnou "vůlí Gaii", sloužící k tomu, aby paralyzovala naši vůli a zatemnila naše vnímání náboženským blouzněním. Schopnost odhalit protiklady obsažené v této mentalitě je zablokována nábožensky znějícími výzvami k příklonu k mysticismu, který zakazuje logiku a racionální uvažování.

Když může prominentní ekologický básník, který se přiklonil k hlubinné ekologii, prohlásit (jak podle svědků učinil), že pokud chce lidstvo koexistovat s medvědy grizzly a sekvojemi, pak bude muset být populace státu Kalifornie omezena na jeden milion lidí, vyvstává další dilema. Faktorem determinujícím úroveň udržitelné lidské populace již není materiální "únosnost" té které lokality. Sama "únosná míra" je dematerializována a znovu definována eko-mystickým způsobem jako "divočina", obdařená nadlidskými, ba dokonce mysteriózními vlastnostmi. Zdá se, že již lidé nebudou vytěšňovat divočinu, ale divočina bude vytěšňovat lidi.

Postavit "původní" divočinu proti lidem a sociální "druhé přirozenosti" lidstva, je zcela atavistické. Tento pohled se zakládá na mýtu, že lidstvo je cizorodým prvkem v přírodní evoluci a dokonce, že lidská sociální "druhá přirozenost" nemá žádný vztah k "prvotní přirozenosti", již dostatečně osvětlené biologií.

MYSTIČTÍ MALTHUSIÁNI

Před dvěma lety považovalo osvícenectví lidstvo alespoň potenciálně za projev přírody par excellence a jeho místo v přírodě bylo naprosto odpovídající, do jaké míry byla společnost racionální a humánní. Dnes slyšíme něco docela jiného. *"Pokud by měl lidský druh vymřít",* prohlásil David Foreman, *"neuroním pro něj jedinou slzu."* Je to sice neskutečně absurdní názor, ale není ojedinělý. Je dokonce

obsažen ve většině myšlenek, kolujících mezi eko-mystiky a eko-theisty.

Co je skutečně důležité, je skutečnost, že jakmile umístíme medvědy grizzly na stejnou úroveň s lidmi ve jménu biocentrismu - a já v žádném případě nejsem obhájce vyhubení grizzlyů, vidíme, že to není projev větší citlivosti k životu obecně, ale ohluchnutí naší mysli k lidskému trápení, vědomí, osobnosti a schopnosti lidských bytostí vědět a chápat takovým způsobem, ke kterému se nemůže přiblížit žádná jiná životní forma. V období rozsáhlého potlačování osobnosti a vlády iracionalismu, přestává mít lidská osobnost a racionalita jakoukoli hodnotu.

Obdiv k přírodě a dokonce ani respekt k ostatním formám života nám neposkytuje žádnou záruku, že se lidé vejdou do okruhu mystického "života", ať již říká dnešní sbírka ekomystiků a ekotheistů cokoli. Klasickým příkladem toho, co Robert A. Pois nazval "prostičkou variací na mysticismus" je nacistické hnutí. Nacismus byl ale něco více než prostičký. Hitlerův *Mein Kampf* obsahuje rigidní a dokonce i "kosmický" pohled na věc: *"Tato planeta kdysi miliony let plula éterem bez přítomnosti lidských bytostí a jednoho dne k tomu může dojít znovu, pokud člověk zapomené, že za svoji vyšší existenci nevděčí myšlenkám několika pomatených ideologů, ale poznání a bezohlednému uplatnění jasných a tvrdých přírodních zákonů."* Alfred Rosenberg, typický ideolog nacismu, se zuřivě stavěl proti židovskému "dualismu" a oslavoval neopohanský panteismus za to, že *"přemostil propast mezi duchem a hmotou pomocí zbožštění přírody,"* jak shrnuje celou věc Pois. Přesně toto vyjadřování můžeme na různé úrovni najít v pracích dnešních hlubinných ekologů, ekomystiků a eko-theistů, kteří by se jistě chtěli vyhnout jakékoli asociaci s nacismem a kteří by prokazovali svoji nevinnost tradicí jimi vytvářenou.

Heinrich Himmler, který nasadil celou mašinérii SS v rozsáhlé operaci určené k systematickému vyvraždění milionů lidí, se tohoto názoru striktně držel. V kulminálním bodě nacistické genocidy, v červnu 1942, řekl v Berlíně shromážděným pohlavárům SS, že *"člověk není nic zvláštního."* Je ironické, že jeho mrazivé odmítnutí humanismu se zrcadlilo v jeho vášnivě lásce ke zvířatům. Jednou si tedy postěžoval lovcí Felixu Karstenovi: *"Jak můžete Herr Karsten nacházet potěšení ve střílení ze zálohy na ubohá stvoření, vystupující z přitní stromů, nevinná, bezbranná a ničeho si nevědomá. To je sprostá vražda. Příroda je přece tak neskutečně krásná a každé zvíře má právo na život."* Podobná posedlost "právy zvířat" je často jen odvrácenou stranou misantropie. Nenávist k lidstvu je dokonce často doprovázena obdivováním zvířat přesně tak, jako je nenávist k civilizaci doprovázena přecitlivělým "naturalismem".

Zabýval jsem se snovým světem nelidského "naturismu", abych poukázal na to, po jak tenkém ledě dnes kráčí mnoho eko-mystiků, eko-theistů a hlubinných ekologů a na nebezpečí, když ještě více odlidštíme již beztak "otupělou" veřejnost, jak řekl Christopher Lash. Jak napovídají denunziace latinské "genetické méněcennosti" a

dokonce i "hebrejských pověr", pocházející od Edwarda Abebyho, nejsou oni sami uchráněni před svými vlastními pověrami. Pokud se promíchá s mysticismem, nahrazujícím lidskou schopnost stát se racionálním hlasem přírody všemocnou Gaiou, eko-theismem, upírajícím lidem jejich jedinečné místo v přírodě, stává se pověra vysoce explozivní.

Obdiv k přírodě nám v žádném případě nezaručuje, že příslušní věřící budou obdivovat život všeobecně a obdiv k ne-lidským formám života vůbec nezaručuje, že lidský život bude respektován tak, jak si zasluhuje. Je to pravda zvláště tehdy, pokud je zmíněný obdiv zakořeněn ve zbožštění - stává se z něj servilní obdiv - v jakékoli formě, zvláště když se stává náhražkou sociální kritiky a akce.

DEMOGRAFIE A SPOLEČNOST

Byl to Marx, kdo vyslovil zásadní názor, že každá společnost má svůj vlastní "populační zákon". Když buržoazie začala potřebovat lidskou pracovní sílu, aby mohla uvést své industriální inovace, stal se život náhle mnohem více "posvátným" a trest smrti byl stále více omezen pouze na vraždu. Předtím mohla být v Bostonu pověšena obyčejná žena zato, že ukradla pár bot. V éře automatizace a automatických výrobních zařízení, se lidský život znovu stává laciný bez ohledu na všechnu úctu projevovanou obětím válek. Hitler byl dokonce mnohem více než svým mystickým "naturismem" veden sociální logikou, zahrnující odlidnění určitých území, promíchanou s patologickým antisemitismem. Demografická politika je vždy výrazem sociální politiky a typu společnosti, ve které daná populace žije.

Nejvíce znepokojujícím rysem teoretiků hlubinné ekologie, vůdců Earth First!, ekomystiků a eko-theistů, je důraz, se kterým odmítají důležitost sociálních faktorů ve spojení s problémy ekologie a demografie dokonce i když je pojmu některým ze svých nejpomatenějších způsobů odpovídajících mentalitě střední třídy. Je to velice pohodlné, ať již co se týče lehkosti, s jakou jsou jejich názory přijímány v současném období sociální reakce, nebo zarážející přihlouplostí jejich názorů samotných v kontextu dnešního období naivity a sociální nigramotnosti.

Seriózní demograf William Petersen v nedávném čísle časopisu "The American Scholar" opatrně vyslovil to, co nazývá *"některými základními pravdami o populaci."* Zdůrazňuje, že v procesu vyvolání posledních hladomorů *mohly sehrát větší roli důvody politické, než ekonomické a dokonce ekologické.* *"Mosambik, nedávno uvedený jako nejchudší země na světě, má úrodnou půdu, hodnotná ložiska surovin a krásné pobřeží,"* poznamenává. *"Skutečnost, že během posledních let se jeho hrubý domácí produkt snížil na polovinu a zahraniční dluh vzrostl o 2,3 miliardy dolarů, musíme připsat jeho komunistické vládě a destabilizujícím snahám sousedící Jihoafrické republiky. Z celkové populace zhruba čtrnácti milionů lidí je více než jeden člověk z de-*

seti potenciální uprchlík, utíkající před občanskou válkou bez možnosti někde nalézt útočiště."

Ještě více do očí bijícím příkladem je Sudán, země kdysi oslavovaná pro svoji úrodnost. Dnes je Sudán příšerným příkladem špatného hospodaření, což je částečně výsledkem britského kolonialismu a jeho důrazu na pěstování bavlny a půjček Světové banky na rozvoj agrobyznysu. Na konci 70. let začala Světová banka vyvíjet tlak na zvýšení produkce bavlny, aby se urovnala platební bilance, následoval dopad zvyšujících se cen ropy na vysoce mechanizované formy zemědělství, znatelný pokles pěstování potravinářských plodin a toto všechno způsobilo jeden z nejděsivějších hladomorů v Severní Africe. Interakce klesajících cen bavlny na mezinárodním trhu, zásahů Světové banky a pokusů o dovoz americké pšenice, kterážto obilovina mohla být snadno pěstována přímo v Sudánu, pokud by země nebyla přinucena k pěstování technických plodin pro světový trh, má na svědomí nespočet případů smrti hladem a vyvolala masovou sociální demoralizaci.

Toto drama obvykle vysvětlované malthusiány jako "důkaz" efektu populačního růstu, nebo eko-mystiky jako apokalyptická odplata "Gaii" za patrně hříšné zneužívání Země, se odehrává ve většině zemí třetího světa. Třídní konflikty, které s největší pravděpodobností stojí u prvních počátků problému hladovějících lidí, jsou malthusiány převedeny na demografické problémy stavějící vyhladovělé vesničany proti takřka stejně zuboženým obyvatelům měst a uprchlé bezzemky proti zemědělcům v takřka stejném postavení, obdělávajícím malá políčka - což vše staví Světovou banku, americký agrobyznys a nenasytnou buržoazii mimo kritický rámec.

Dokonce i ve vyspělém světě, kde začíná počet starších lidí převyšovat mladou generaci, hrozí lobby jako například "Americans for Generational Equity (AGE)", že postaví hráz mezi příjemce důchodových dávek a čerstvě dospělou mládež, která údajně "všechno platí". Podobné zájmové skupiny neříkají takřka nic o podstatě ekonomického systému, korporacích, či šílených výdajích na zbrojení a výzkum bezpečnostních technologií, pohlcujících obrovské sumy a nenahraditelné zdroje. Populace může expandovat z mnoha důvodů, které mají mnohem méně co do činění s biologií, než kapitalistickou ekonomikou. Zničte tradiční kulturu - její hodnoty, víry a smysl identity - a populační nárůst může předstihnout dokonce i nesmírně vysokou úmrtnost v předindustriálním věku. Může se dokonce snížit průměrná doba života, zatímco absolutní počet obyvatel znatelně vzroste. Přesně k tomuto došlo během nejhoršího období průmyslové revoluce, uprostřed smrtelně nebezpečné pandemie tuberkulózy a cholery, ani nemluvě o strašlivých pracovních podmínkách, které opakovaně ztenčovaly řady právě vznikajícího proletariátu. Ekologie, "míra únosnosti" konkrétního regionu i celá "Gaia" mají jen pramálo společného se sociální demoralizací a rozpadem kulturních omezení reprodukčního procesu v období demografických změn. Rozhodujícími faktory jsou struktura eko-

nomiky a proces vykořisťování zbídačelého venkovského obyvatelstva, ať již se v "kosmickém" světě eko-mysticismu a hlubinné ekologie mohou jevit jakkoli všedně a pozemsky.

Podmínky se ale mohou stabilizovat a na základě vyšší životní úrovně může nastat relativně vyvážená demografická situace. Objevují se naprosto nové faktory, které mohou způsobit záporný populační růst. Nemám na mysli pouze trend, směřující k malým rodinám a kultivovanějším způsobům života, zájem o rozvoj individuálního dítěte, než velkého počtu potomků, ale především hnutí za osvobození žen a aspirace mladých žen na to, aby byly něčím více, než jen automatem na rození dětí. V období demografických změn v sobě přechod od tradičních zemědělských ekonomik k těm modernějším, industrializovaným a urbanizovaným, zahrnuje i změnu podmínek způsobujících vysokou plodnost i vysokou úmrtnost na nízkou plodnost a nízkou úmrtnost. George J. Soltniz, seriózní demograf, nazval tento přechod "nejširším a nejlépe historicky zdokumentovatelným trendem moderní doby." K této charakterizaci ovšem musíme dodat jednu zásadní věc: potřebu zlepšit životní podmínky nositelů oné změny - k čemuž obecně došlo zásluhou hnutí námezdně pracujících, sociálně angažovaných osobností, samaritánů, zdravotníků a radikálních organizací. Pokud ještě nedošlo k demografickému posunu ve třetím světě, je to kvůli tomu (jak uvedl stoupenec teorie populační bomby David Brower), že semifeudální elity, vojenští satrapové a krvežíznivá domácí buržoazie tvrdě potlačují hnutí za sociální změnu. Fakt, že koncepce demografického přechodu byla nedávno prostě odepsána bez jediného pokusu objasnit existenci hničících slumů, obkličujících největší města světa, je důkazem neuvěřitelné krátkozrakosti a myšlenkové otupělosti hlubinné ekologie a stoupenců eko-mysticismu a ekoteismu.

Mezitím relativní vylepšení materiálních podmínek života ve vyspělém světě nezpůsobilo populační explozi, kterou by někdo přirovnal ke křečkům a masačkám, ale spíše pokles populačního přírůstku do záporných čísel. V Západní Evropě, kde před několika desítkami let malthusiáni předvídali zejména v Británii a Německu expandující počet obyvatel a doprovodné hladomory, má podstatná část obyvatel daleko k tomu, aby hladověla, úroveň porodnosti v Německu, Dánsku, Rakousku a dokonce i katolické Itálii buď klesla pod nulu, nebo se k ní blíží. Na druhé straně produkce potravin se populačnímu růstu vyrovnala a překonala ho. Produkce obilovin od roku 1975 stoupla o 12%. Dokonce i Indie, "ztracený případ", mezi léty 1950 a 1984 ztrojnásobila svoji produkci obilovin.

Většinu souvislostí mezi populačním růstem a špatnými životními podmínkami je možné připsat struktuře pozemkové držby. V Jižní Asii, oblasti s nejvyšším populačním přírůstkem, 30 milionů zemědělských rodin buď nevlastní vůbec žádnou půdu, nebo jen velmi malý díl. Podobné podmínky panují v Africe a Latinské Americe. Pozemková držba je ve třetím světě natolik nakloněná komerčnímu farmaření a

zájmům elitních vlastníků, kteří proměnili zemědělské obyvatelstvo na zdánlivé nevolníky, že již není možné hovořit o "populačním problému" v čistě matematických pojmech, což by znamenalo obhajovat neskutečně hrozné třídní a sociální rozdíly.

STANE SE EKOLOGIE BEZCITNOU VĚDOU?

Pokud ji zbavíme sociálního základu, může se ekologie stát skutečně bezcitnou vědou. Ať již starší či současní malthusiáni se často vyznačují prázdnotou ducha, která naprosto zapadá do yuppie atmosféry osmdesátých let. Vezměte si například následující citát z knihy Williama Vogta "The Road to Survival", práce prominentního biologa, vydané asi před jednou generací: *"Efektivním, i když drastickým prostředkem znovuzrození se pralesů a savan bude rozsáhlá bakteriologická válka."* V ještě více šokující pasáži dodává, že *"Organizace pro potraviny a zemědělství v rámci Spojených národů, by neměla posílat potraviny loděmi, aby například každý rok udržela naživu deset milionů Indů a Číňanů, takže za pět let by mohlo vymřít padesát milionů lidí"*, což je opravdu krutá "velkorysost", nesoucí se malthusiánskou literaturou osmdesátých let. Fakt, že tato předpověď, stejně jako mnoho dalších, které utrousili starší malthusiáni, byla naprosto pomýlená a nezodpovědná, se zdá nijak neovlivnil následující malthusiánské generace.

Recepty podobné Vogtovu se odvozují ze společenské nálady šedesátých let, kdy ve Třetím světě začaly vřít neudržitelné občanské nepokoje a proces studené války si vyžadoval nové politické uspořádání. Rok 1968 nebyl pouze vrcholem radikální politiky, ale i počátkem politiky reakční. Prvním projevem posunu doprava se v tomto roce stalo vydání a strmě stoupající i klesající popularita knihy Paula R. Ehrliche "The Population Bomb", která se dočkala třinácti vydání v pouhých dvou letech a porodila armádu malthusiánských stoupenců teorie "populační bomby".

Skutečnost, že hlubinní ekologové George Sessions a Bill Devall nazývají Ehrliche "radikálním ekologem" hraničí s černým humorem. Kniha se stále čte jako hurikán vypuštěný z řetězu, šílený výbuch zášti a nenávisti. Ehrlich začíná popisem lidského neštěstí v Dili, ve kterém *"lidé"* (tento výraz je v pohrdavém smyslu použit na začátku takřka každé strany) *"obtěžují, hádají se a křičí... cpou své napřažené ruce do oken taxíku, žebrají..kálejí a močí."*, a on i jeho rodina omdlévají hnusem, když vidí *"lidi, lidi, ještě jednou lidi a nic než samé lidi."* Mám z toho nepochybně společně s většinou amerických čtenářů pocit, že žijeme v poněkud jiném světě, než Ehrlich, ve svém pohodlném univerzitním městečku Stanfordské univerzity. Říkají nám, že skrze výše zmíněné Ehrlich "pocítil přelidněnost na vlastní kůži", což je pocit na zvracení prostupující celou knihou.

Náš "radikální ekolog" pak vybuchuje šílenstvím se svojí misantropií. Třetí svět je odosobněn do komputelizovaných zkratk jako UDC (Underdeveloped countries),

pokrok v medicíně je popsán jako forma "kontroly úmrtnosti" a problémy znečištění mohou být připsány faktu, že žije "příliš mnoho lidí." (zdůrazněno autorem) Hruzostrašné scénáře před námi rozehrávají divadlo, kterému viditelně chybí jakékoli zmínky o existenci kapitalismu, nebo dopadu neustále expandující ekonomiky "růst nebo smrt" na všechny sociální záležitosti. Vedle obvyklých požadavků na zvýšení daňové zátěže pro ty, kteří "plodí" příliš mnoho dětí, potřebu antikoncepce a rodinné výchovy, je ústředním bodem celé knihy Ehrlichův požadavek na ustavení "silné vládní agentury". Čteme: *"Měla by být založena Federální agentura pro populaci a životní prostředí, mající moc podniknout jakékoli nezbytné kroky, aby ve Spojených státech byla učiněna přítrž rychlé devastaci našeho přírodního prostředí."* Kniha byla velice populární zvláště během Nixonovy administrativy. Pokud bychom měli přesto ještě nějaké pochybnosti, Ehrlich nám připomíná, že *"Represivní silou proti ničení přírody musí být mocná výše zmíněná agentura."* (oba citáty zdůraznil MB) Byznysmeni mohou mít radost z toho, jak Ehrlich cituje Spenglera: *"Je nejvyšší čas, aby se obchodníci přestali dívat na čápa jako na ptáka, co přináší štěstí do domu."*

"The Population Bomb" vrcholí v pasážích, kde Ehrlich pozitivně hodnotí to, co je dnes známo jako "etika triády". Autor nám vysvětluje, že se tato myšlenka odvozuje od vojenské strategie: *"Jednoduše řečeno: pokud oběti zahltí polní obvaziště tak, že se početně omezený personál nemůže postarat o všechny, musí být učiněno rozhodnutí, kdo bude ošetřen. Všichni příchozí ranění jsou rozděleni do tří kategorií. V první se nacházejí ti, kteří jistě zemřou bez ohledu na jakoukoli pomoc. Ve druhé jsou ti, kteří přežijí bez ohledu na poskytnutou péči. Ve třetí jsou ti, kteří přežijí jen tehdy, pokud se jim dostane potřebného ošetření."* Ehrlichova teorie je ovšem založena na předpokladu, že "lékařský tým" má omezený počet členů a jejich diagnóza není politicky zabarvená, například co se týče skutečnosti na které straně fronty studené války se pacientova země nachází.

Malthusiáni New Age nečiní takřka žádné pokusy, aby promysleli svá východiska, natož aby se ptali na možné následky. Pokud uznáme premisu, že všechny formy života se vyznačují stejnou "vnitřní hodnotou", jak tvrdí hlubinní ekologové, co bude následovat, jestliže přiznáme stejné právo na život moskýtům, přenášejícím malárii a mouchám tse-tse stejně jako velrybám a medvědům grizzly? Mohou nastat komplikace. Můžeme nechat bez povšimnutí například bakterii, která by vyhubila veškeré šimpanze, protože má rovněž stejnou "vnitřní hodnotu" ? Měli by se lidé, mající možnost uchránit šimpanze od smrtelných chorob, stáhnout zpět, aby "nenarušili" mystické úmysly Gaii? Kdo bude rozhodovat, jaký lidský zásah do přírody je "opodstatněný" a jaký je už "neoprávněný"? Do jaké míry můžeme považovat uvědomělé, racionální a morálně podložené zásahy do přírody za "nepřirozené", zvláště pokud si uvědomíme dlouhý vývoj života směrem k osobnosti a v konečném smyslu k lidskému intelektu? Do jaké míry můžeme vůbec pohlížet na lidstvo jako na jeden živočišný druh, jehož sociální život je prostoupen hierarchií, dominancí, předsudky založenými na pohlaví, třídním vykořisťováním a rasovou diskriminací?

Je důležité, abychom o demografii přemýšleli v sociálních pojmech a tato skutečnost se stává ještě viditelnější, pokud se zeptáme, jestli by ekonomika "růst nebo smrt", nazvaná kapitalismus, skutečně přestala plundrovat planetu, pokud by byla světová populace omezena například na jednu desetinu současného počtu? Přestaly by dřevařské společnosti, důlní koncerny, ropné kartely a agrobiznis ohrožovat sekvojové pralesy a rozsáhlé porosty jehličnanů a grizzlyové by se tak mohli cítit bezpečněji, dokonce i kdyby přes potřeby kapitalismu ve svém vlastním zájmu akumulovat a vyrábět, byla populace státu Kalifornie omezena na jeden milion lidí ?

Odpovědí na tyto otázky je kategorické NE. Na Západních prériích byla vyvražděna ohromná bizoní stáda dávno předtím, než byly tyto oblasti osídleny farmáři a extenzivně využity rančery. To vše v době, kdy celkový počet obyvatel Spojených států dosahoval sotva úrovně šedesáti milionů lidí. Příčinou zmizení velkých bizoních stád nebyly ani lidské zásahy do krajiny, ani přelidnění. Nyní musíme odpovědět na otázku co vlastně určuje "míru únosnosti" naší planety, protože kvůli existenci současné predátorské ekonomiky ani nevíme, jak můžeme určit prostou číselnou rovnováhu mezi určitým počtem lidí a danou lokalitou.

Všechny statistiky, dnes vypočítávané nejrůznějšími demografy, jsou do značné míry podmíněny množstvím zamlčených hodnot, jako například touhou po existenci nedotčené "divočiny", nebo jen po větší rozloze plání a savan, či pastorální koncepcí přírody, nebo láskou k zemědělské krajině. Během minulých staletí se chápání podstaty "přírody" tak široce proměňovalo, že bychom se klidně mohli zeptat, jestli je dokonce "přirozené" vylučovat lidský druh - vrcholný produkt přírodní evoluce - z našich koncepcí přirozeného světa, včetně takzvané "panenské" divočiny.

Zdá se to být dostatečně jasné: "divočina", která musí být chráněna před lidskými zásahy, se již sama stává produktem lidské intervence, již není "divoká", pokud ji někdo musí strážit, stejně jako kultura přírodních národů není doopravdy autentická, pokud musí být zaštitěna před následky "civilizačního vývoje". Již dlouhý čas uplynul od té chvíle, kdy jsme žili ve světě, ve kterém byla evoluce a osud většiny živočišných druhů na této planetě určován jen čistě biologickými faktory.

Pokud nebudou tato problematická témata, ovlivňující moderní demografické myšlení vyjasněna a nebudou plně prozkoumány sociální důsledky jejich případného uplatnění i jejich samotné kořeny, pohybují se malthusiáni v ekologickém vakuu, které zaplňují extrémně nebezpečnými myšlenkami. Stačí udělat jen velice malý krok od psaní antisemitských dopisů židovským kožešníkům ve jménu "práv zvířat", ke sprejování svastik na židovské chrámy a synagogy.

Eko-mystici, eko-theisté a hlubinní ekologové zavádějí do diskuse o demografii naprosto nesouvisející faktory a vytvářejí tak velice složitou situaci. "Gaia" je vším,

čím zrovna chceme, aby byla: démonickou bohyní pomsty či milující matkou, homeostatickým mechanismem či mystickým duchem, personifikovaným božstvem či panteistickým principem. Ve všech těchto rolích může "Ona" být snadno použita k rozšiřování misantropického poselství nenávisti k našemu vlastnímu druhu, nebo v horším případě, nenávisti k určitým etnickým skupinám a kulturám, což může mít takové následky, na které nemohou dohlédnout ani "její" nejpozitivněji naladěné, upřímné a pacifistické ovečky. Naprosto svévolné rysy eko-mystického a eko-theistického myšlení, často bez jakýchkoli sociálních souvislostí, činí z většiny diskusí o populačním problému, nesoucí se v duchu New Age a "nového paradigmatu", velice zamotanou, ale potenciálně velice nebezpečnou záležitost.

O NAKLADATELSTVÍ SUBVERZE

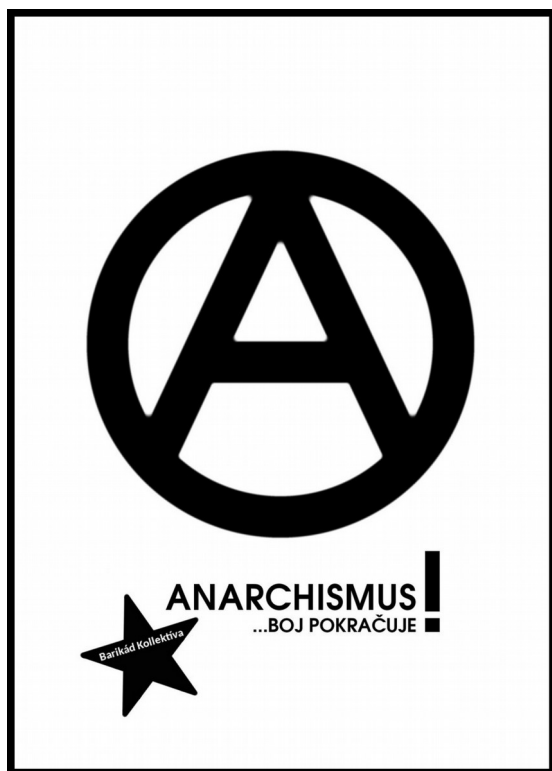

Nakladatelství Subverze se zaměřuje na publikování různých textů, které nemusí ve všem být v souladu s našimi postoji. Často nejsou v souladu ani mezi sebou navzájem, přesto považujeme za důležité je sdílet. Nutno podotknout, že to neděláme z komerčních pohnutek ani v rámci propagace a podpory konkrétní skupiny, organizace, ideologie, hnutí, taktiky či strategie. Společným rysem všech textů je jistá

dávka kontroverze a tedy i potenciálu k rozvíření tolik chybějících diskuzí o podstatných tématech. To je v podstatě hlavní motivace k provozování tohoto projektu. Žádné šíření “revolučního evangelia”, jak by si někdo mohl myslet. Prostě jen touha po diskuzi, reflexi a subverzi. Takže, pokud ti přijdou námi vydané publikace zajímavé, diskutuj a podvracej. Pokud tě znechucují, klidně se pozvracej. Necháme to na tobě.

NAŠE PUBLIKACE

ke stažení na *subverze.noblogs.org*

„Sociální ekologie tvrdí, že idea ovládnutí přírody je výsledkem ovládnutí člověka člověkem, spíše než naopak. Takže příčiny ekologických krizí jsou v první řadě ve své povaze sociální. Za tím, že se v historii objevily hierarchie, třídy, státy a konečně i tržní ekonomika a samotný kapitalismus, stojí společenské síly, které – jak ideologicky, tak i materiálně – vyvolaly současné plenění biosféry.“

**Doporučený příspěvek za tuto publikaci je 40 Kč.
Peníze budou použity na další nakladatelské aktivity.**

Pokud nemáš peníze, vezmi si tuto publikaci bezplatně!